

TÄNÄPÄEV

NR 2 VEEBRUAR 1937

N.-Vene õmblusmasinad

UNION

võistlevad maa-
ilma parimatega

Esitaja

M. Narits ja K^o

Tallinn, Niiguliste 14,
telef. 446-48

Haridusministeeriumi pedagoogiline ajakiri

„EESTI KOOL“

ilmub ka 1937. a. 10 korda aastas, iga kuu üks vihik, välja arvatud juuni- ja juulikuu.
Iga vihik sisaldab vähemalt 56 lehekülge kirjutusi ja pilte.

„EESTI KOOLI“ ülesandeks on käsitleda ja selgitada küsimusi pedagoogika, psühholoogia didaktika, metoodika, rahvusliku, kõlbla ja usulise kasvatuse, koolitervishoiu, kutsehariduse, kirjanduse, kunsti, vabahariduse ja lastehoolekande, noorsoo organiseerimise ning teistelt õppe- ja kasvatusaladelt. Samuti avaldatakse „EESTI KOOLIS“ kirjutisi üldkultuuriliste küsimuste kohta, kui ka ilmunud raamatute arvustusi ja teateid hariduselust meil ja mujal.

„EESTI KOOLI“ kaastööliseks on kõigi koolitüüpide õppejõude ja muid haridus-, seltskonna- ning riigitegelasi.

„EESTI KOOLI“ toimetusse kuuluvad vastutav toimetaja V. P ä t s, toimetuse liikmed: J. A a v i k, J. G r ü n t a l, J. O. K i i s e l, A. K u r v i t s ning E. T e r a s m ä e ja tegev toimetaja G. O i l l i k.

Toimetuse ja talituse asukoht on Haridusministeeriumis, tuba 20, telef. 476-65 (Tallinn, Tõnismägi 11).

TELLIMISHIND on aastas 3 krooni, poolaastas 1 kr. 50 senti, välismaale 4 kr. aastas.

TELLIMISI VÕTAB VASTU toimetuse ja iga postiasutus. Peale selle võib tellimisraha maksta „EESTI KOOLI“ jooksvale arvele nr. 433. Üksikuid vihikuid hinnaga 40 senti eks. võib saada toimetusest, Päevalehe, Rahvaõlikooli, Kooli Kooperatiivi ja Töökooli raamatukauplustest Tallinnas, Akadeemilisest Kooperatiivist Tartus ja „Õpistust“ Viljandis.

KUULUTUSTE HIND: kaante esimene sisekülj 40 kr., teised kaanteküljed 35 kr., erilehekülj 30 kr., pool lehekülge 15 kr., veerand lehekülge 8 kr.

„EESTI KOOL“ saadetakse kõigile õppeasutustele.

TÄNAPÄEV

NR. 2

V E E B R U A R 1937

III AASTAKÄIK

OPP 819

M. Päss: Maanõukogust Rahvuskoguni

A. Leps: Uuestisünd ja võõras yaim

A. Säärits: Kõik on müüdav...

Tsivilist: Päevamured

A. Puškin: Unetus

J. Kärner: Proloog Oskar Lutsu 50-ndal sünnipäeval

K. A. Hindrey: Mõõdud ja mõõtmised

E. B.: Psühholoogilisi märkmeid inglise kuninga draamast

A. Alle: Sari epigramme

O. Pärn: Inglise parlamentarismi omapärasusi

E. Ä.: Suusatamine on tulevikusport

V. M.: Perekondlik poliitika

F. Dreverk: Hispaanlaste traagilisest elutundest

E. R.: Poolakad tulevad...

A. T.: Marie Reisik 50-aastane

O. Luts: Sügis (järg)

Romulus: Härrad ümber kerjamismasina

V. U.: Teatriüritusi Valgas

Have-Valtman: Kunstnik Seepia peadpööritava edu

V. Poska-Grüntal: Lastekaitsest

Rex: Päästkem unustusest Jaan Oks

E. Randla: Kaupmees Lillemäe eksirännak

L. Mõtus: Fataalne

K. Aben: A. H. Tammsaare „Tõde ja õigus“ tervena läti keeles

Suusatajad Otepääl

Foto Hinto

Maanõukogust — Rahvuskoguni

Maanõukogu avakoosolek juulis 1917. a. kubermangu lossi valges saalis Tallinnas, Toompeal, oli eesti rahva omaaegseid suuremaid poliitilisi pööripäevi. 20-ne aastane vaheaeg on meid kandnud Maanõukogust — Rahvuskoguni, kes kokku astub veebruaris 1937. a. Et lähemalt mõista meie tänapäeva, aga võib-olla ka homset, — selleks on enne kõike vajaline saada linnulennulistki ülevaadet möödunud päevadest.

Jaan Poska, avades 1. juulil 1917. a. tolleaegse kubermangukomissarina Maanõukogu, oli täiel määral õigustatud rõhutama selle päeva poliitilist eritähtsust. „Tänasest päevast algab meie kodumaa elus ja ajaloo uus tähtis ajajärk. Uks, mis sadade aastate jooksul seitsme pitsati taga meie ees kinni seisis, on täna lahti läinud ja terve rahva esitus astus temast sisse, et maavalitsemist oma kätte võtta.“ Maanõukogul tuli töötada ränk-rasketes oludes, kus välisvaenlane kinnitas oma kanna Saaremaale, kus sisemaa kääris, olles üle ujutatud võõrastest, korralagedusse laskunud legionääridest. 15. novembril 1917. a. tunnistas Eesti Maanõukogu enda ainsaks kõrgemaks võimukandjaks. Aga siitpeale tabas Maanõukogu tegevust olude ja surve sunnil varjusurmaline seis.

Aasta järele, pärast saksa sõjalise okupatsiooni võimude lahkumist maalt, tuli Maanõukogu uuesti kokku 20. novembril 1918. a. endises Mereväe klubis Tallinnas, Raekojaplatsil. Päästekomiteelaste Pätsi, Vilmsi ja Koniku poolt välja kuulutatud Eesti riiklik iseseisvus oli saavutatud. Uutes oludes kokku astunud Maanõukogu avas Jüri Jaakson. Maanõukogu oli ainuke ja täielik maa kõrgema võimu kandja, kuigi maad, riiki ja rahvast ähvardas sõjaga Vene. Maanõukogu ja Eesti Ajutine Valitsus oli seisukorra peremees, vaatamata kõigile raskustele, mida enesega kaasa tõi sõja verine heitlus arvult ületamatu vaenlasega.

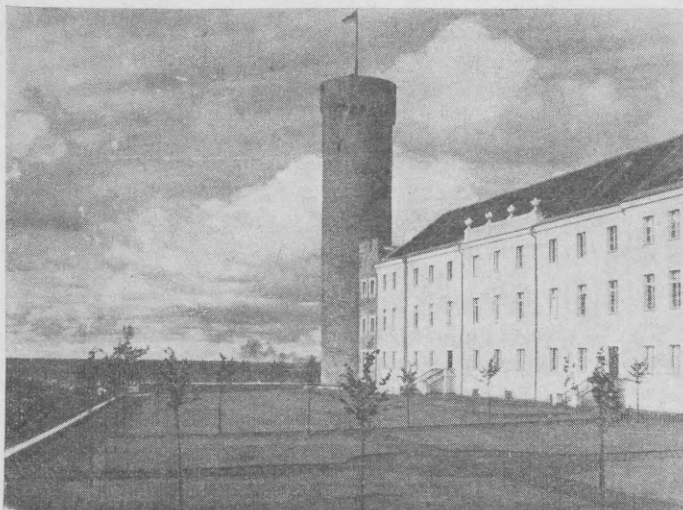
Vabadussõja keeristes valiti Asutav Kogu ja see astus kokku 23. aprillil 1919. a. „Estonia“ teatri kontsertsaalis. Asutava Kogu ajalooliseks ülesandeks jäi põhiseaduse ja maaseaduse vastuvõtmine. Juba A. Dido poolt püstitatud nõue, mis avaldatud 16. juunil 1906. a. Pariisis ilmunud ajakirjas „Õigus“ nr. 1. artiklis „Meie eesmärk“ — see nõue „maad ja metsad tagasi“ leidis õigustatult teostamise Asutava Kogu poolt. Noor Vabariik sai demokraatliku riigikorra, mis näis

nii õigusteoreetiliselt kui ka puhtpraktiliselt ilmselt vastavat meie maa ning rahva elu- ja ajanõuetele.

Asutava Kogu laialimineks 11. detsembril 1920. a. märkis enesega Riigikogude „erakondliku ajajärgu“ alguse. Riigikogude tähtsuse üheks suuremaks komistuskiviks osutus nn. „tasuseadus“, mis kindlustas ühelt poolt endistele maavalitsejatele, parunitele ja „vanale landesväärile“ tasu võõrandatud mõisade eest ja teiselt poolt Riigikogu liikmekaardi kandjatele järelejätmatud etteheited maksumaksja rahva poolt. Üldises meelte-kibestuses, mis haaras laialisi hulki eriti majandusliku kriisi tagajärjel, leiti kõiges süüdi olevat „parlamentaarne kord“. Parlamendi ja erakondade rikutud usaldus rahva vastu maksis ennast valusalt tagasi. Nii võeti rahvahääletusel vastu maksev parlamendivaenuline põhiseadus. Selle põhiseaduse „riigiõiguslikule karile“ jooksiski viimane Riigikogu koos oma erakondadega ja läks laiali „nagu sada meest ainsa korraga“. Nii on erakonnad peamiselt ise süüdi selles „vaikivas olukorras ja tuultes, mis ei puhu“. Uue rahvahääletuse heakskiitmisel veebruaris 1936. a. olemegi välja jõudnud kokkuastuva Rahvuskoguni.

20-ne aastane ajavahemik Maanõukogust Rahvuskoguni on toonud olulisi muudatusi meie parlamendi töö-riidadesse. Nii on varisenud Jaan Poska, Peeter Põld, Jaan Raamot, Lui Olesk, Jüri Vilms, Mihkel Martna, Konstantin Konik ning rida teisi, kelle nimi on vahenditult seotud Maanõukogu või Asutava Koguga. Kokkutulevas Rahvuskogus aga puuduvad erakonnad kui poliitiliselt lahkuminevate erileeride esindused. Nii istub tulevases Rahvuskogus Tartus tuntud sündik ja beirat O. Rütli kõrva M. Vellellega, kui mitte veel pahemal pool viimasest. Üksi see asjaolu muudab prognoosi Rahvuskogust palju raskemaks kui seda võidakse arvatagi.

Rahvuskogu seadusandlik tegevus on rohkemgi piiratud kui Asutaval Kogul. See on kindlaks määratud eelmise aasta üldise rahvahääletusega. Kokkutuleva Rahvuskogu ainukeseks ülesandeks on anda demokraatlik ja rahvavalitsuslik põhiseadus Euroopa demokraatlikumale, visale ja töö-kale väikerahvale ja riigile, kus „on likvideeritud suurmaapidamine maal ja puudub suurkapital linnadeski“. Ja just sellelt meie rahva sotsiaalselt erinevalt vaatekohalt meie oodatavale põhiseadusele tahaksime näha Rahvuskogu kordatulemist ta vastutusrikkas töös.

Riigikogu hoone Tallinnas

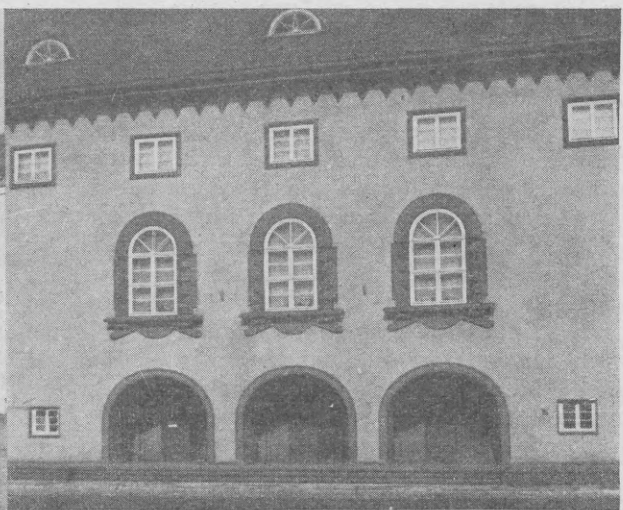

Foto Hinto

A. Leps

Uuestisünd ja võõras vaim

Juba mõnda aastat kuuldu meil õpetust rahvuslikust uuestisünnist — kord siit, kord teisest kandist. Kuna uuestisünni mõiste on laenatud katekismusest, siis tuleks seda ka käsitleda katekismuse meetodi järele ja kõigepealt küsida: kuidas sünnib see? Teist korda võib ju sündida ainult vaimus ja kuna on vahe vaimu ja vaimu vahel, siis tuleb küsida, missuguses vaimus peab toimuma see ümbersünd? Seda külge nimelt on uue õpetuse prohvetid selgitanud hoopis vähe või koguni segaselt, nii et vast ainult nende inspiratsiooniallikate kaudu võib taibata, missugune vaim on mängus.

Uuestisünni asja püüdsid esimesed prohvetid tõlgendada õieti ainult ühe mõiste abil — see mõiste oli rahvusterviklus. Mis just see rahvusterviklus pidi olema, või milles seisma, jäeti selle sõna avastajate või, õigem, saksa keelest tõlkijate poolt ligemalt seletamata. Võib-olla ei olnud see neile endilegi päris selge, võib-olla ei olnud sobiv seda laiematele hulkadele selgitada. Aga ega olnudki tähtis, milles see rahvusterviklus just seisab, peaasi oli see, et nemad, need esimesed prohvetid, oleksid selle uue õpetuse kuulutajad ja teostajad Eestis.

Prohvetitele ilmusid peagi vastased, kellele see rahvustervikluse mõiste oli samuti tume kui prohvetitele, seevastu aga täiesti selge see, et pahe seisab selles, et just need prohvetid kiidetud rahvustervikluse ideed eesti rahva juures tahavad teostada — milleks see neile jätta, kui seda võib ise ära teha! Ja võetigi see rahvustervikluse asi endi kätte.

Aga, vaata üllatust, mõne aja pärast kuivas uue õpetuse allikas ja nüüd juba tükk aega ei

kuuldu sellest enam kõnedes ega vilksata seda ajaleheveergudel. Selle asemele ilmus uus õpetus, mis on juba rohkem eesti keeles väljendatud. See on õpetus rahvuslikust üksmeelest.

Et üksmeel riigi ja rahva seisukohalt on hädatarvilik, ega seda saa eitada. Küsimus seisab vaid selles, kuidas üksmeelt saavutada. Demokraatlikkudes riikides see saavutatakse nii, et üksikute poliitiliste voolude, erakondade esindajad omavahel kokku lepivad ja siis ka sellele vastavalt talitatakse. Nõnda, näiteks, kui see sündis Inglismaal viimases kuninga-kriisis.

Diktatuuri või autoritaarsetes riikides sünnib see aga teisiti. Seal maksab vana enamlaste põhimõte: kes ei ole meie poolt, see on meie vastu, või modernsemas väljenduses: kes ei ole juhi poolt, see on juhi vastu. Ja kes on juhi vastu, sellelt tuleb hääl ära võtta, et ta seda ei saaks kasutada juhi vastu. Vaikimasundimiseks on mitmesuguseid abinõusid, kõige kindlam on see, mida kommunistid miljonite venelaste juures on katsetanud — nimelt neid sotsialistlikust paradüüsi pursuide ja pappide paradüüsi — teise maailma saatnud. Sedasama abinõu tarvitas Hitler oma parteikaaslase Röhm'i ja teiste suhtes, ja sellega saavutati Saksamaal täielik „üksmeel“. Nõnda on juhi riigis elanikud täiesti üksmeelsed juhiga ja omavahel, sest nad võivad häält tõsta ainult juhi kiituseks. Nõnda kui seda teeb koduloom — hobune, veis, koer, siga — kui näeb peremeest. Seepärast ei saagi juhi riigi elanikku nimetada kodanikuks, vaid pigemini juhi kariloomaks. Ja kuna demokraatlik riik koosneb iseseisvaist kodanikest, juhi riik aga mitte, siis endastmõistetavalt ei saa demokraatlikus riigis üksmeel kunagi olla

nii täiuslik kui juhi riigis. Teine küsimus on muidugi, milline väärtus on sel „ideaalsel“ karja-üksmeel võrreldes vabade kodanikkude üksmeelega.

Meie omas iseseisvuse ajaloos on vabade kodanikkude üksmeel korda saatnud suuri asju. Võtame näiteks kaks kõige suuremat üritust, kus tõukejõuks on olnud rahva üksmeelne vankumatu tahe. Need on maareform ja sõda ladesvääriga. Maareformiga anti mõisade maa ühel hoobil tagasi rahvale, muudeti mõisad jälle küladeks. Ometi oli eesti külade mõisadeks muutmine kestnud tervelt kuus sajandit! Seda ühel hoobil jälle tagasi teha, on kangelaslikemaid asju, mis meil eesti rahva ajaloost üldse teada on. Vaevalt taipabki praegune sugupõlv selle reformi ajaloolist tähtsust täiel määral — liiga väike on vahema selle suursündmuse ja praeguse vaatleja vahel. Mis aga juba praegu igale mõtlejale inimesele peaks selge olema, on see, et maareform oli Eesti riigi poliitilise ja majandusliku iseseisvuse eelduseks, et ilma selle reformita ei oleks Eesti riiki praegu olemas. Ja see radikaalne maareform ühes selle eellugudega 1905. a. teostati just eesti rahva enda otsesel algatusel. Ei või ütelda, et juht tuli ja näitas suuna, vaid peab ütleva, et laialdased rahvahulgad, olles ses küsimuses vankumatult üksmeelsed, näitasid juhtidele suuna, nii et juhid pidid revideerima oma seniseid tõekspidamisi (näiteks sotsialistid kui enamuserakond Asutavas Kogus). Õigeks osutus just laialdaste rahvahulkade, aga mitte nende üksikute juhtide seisukoht, kes olid radikaalse maareformi vastu.

Samasugust spontaanset üksmeelt väljendas eesti rahvas — unustades kõik ühiskondlikud ja maailmavaatelised vastuolud — ladesvääri sõjas. Jälle otsustasid laialdased rahvahulgad õieti, nähes ladesvääris meie riikliku iseseisvuse surmavaenlast, eksisid vaid need, kes olid selle sõja vastu. Eks teinud ometi just see sõda eesti rahva ka seesmiselt vabaks, andes talle tagasi sajandite jooksul nõrgestatud iseteadvuse ja usu omasse jõusse!

Toodud kahest näitest peaks jätkuma, et otsusele jõuda, et eesti rahvas riigielu tähtsatel silmapilkudel võib avaldada ületamatut üksmeelt. Muidugi ei või salata, et eesti rahva elus on olnud ka niisuguseid momente, mil riiklikust seisukohast vajalikku üksmeelt pole nii kergesti saavutatud. Eriti silmapaistvaks arenes üksmeele puudus põhiseaduse muutmise küsimustes. Kuid seda tuleb küll mitte niipalju laialistele rahvahulkadele kui juhtidele süüks panna. Juhtidel ei olnud tarvilikku ettenägevust, nad ei suutnud omavahel kokku leppida ega võtnud vastavaid reforme ette õigel ajal. Siis aga, kui need ette võeti, ei suutnud juhid enam ärevusse sattunud rahva meeli ja mõtteid valitseda, nagu see olema peab demokraatliku korra juures.

Kuid ega need juhtide eksimused anna meile põhjust ega õigustust juhi-üksmeele jutlustamiseks

Ado Säarits

Kõik on müüdav...

*Sa käisid erakuna luhas,
sind jootis kevadine kumin,
su süda oli süütult puhas
kui äsjalangend valge lumi.*

*Ja uskusid, et tuules, taevas
sa jumalate kutseid kuuled,
ja nagu silmapiirilt laeva
hing ootas armastuse luulet.*

*Siis elu sahkerdaval turul
sa õppisid, et kõik on müüdav:
vend vennalt läitseleent siin nurub
ja naine kukruga on püütav.*

*Nüüd kaaluda jäänd: rohkem hinda
saad ennast müües kellelt vargalt?
Su „ausat äri“ iga hindab.
Ja tuuled, luule — muiga elutargalt.*

ja teostamiseks. Praeguses asjade seisukorras võib meile see Saksamaalt impoteeritav juhi-üksmeel, rahvusterviklus koguni kardetavaks saada.

Tõepoolest, mis mõte on meil kiita Saksast päritolevat rahvusterviklust ja üksmeelt! Unustame, et sakslane pole selle rahvusterviklusega veel kuhugi jõudnud ja viimane, kelle käest ta pekka sai, nimelt 1919. a., oli väike eesti mees! Eksivad kindlasti need eesti ringkonnad, kelle silmis Saksa maailmaaravõitja osa on juba vastuvaidlematu, olgugi et selleks veel muid tõendusi pole kui sakslaste eneste praalimine. Meie arvates sarnane enese jateiste sugereerimine on meile riiklikult ohtlik. Ohtlik selle poolest, et kui sarnane sugestioon meie rahvas hakkab levima, siis see meile hävitavamaks võib saada kui mõne suurriigi sõjaline jõud. Ühe suurriigi sõjalise jõu vastu seisab teise oma ja raske on ette kujutada, et Euroopas mõni suurriik väikese võiks ära neelata, ilma et sellest puhkeks üldine sõda. See äraneelamise hädaoht tekib vaid siis, kui ühele väikerahvale sugereeritakse suurrahva hingeelu, ülistatakse selle voorusi ja soovitatatakse saada selle sarnaseks, teise sõnaga, uuesti sündida võõras vaimus.

Eesti rahvas ei vaja mingit võõrast vaimu. Meie esivanemaid on sajandite jooksul kandnud tugev, visa, allaheitmatu vabadusvaim. See vabadusvaim, mis elas kogu rahvas, mitte ainult üksikuis juhtides, on meid lõpuks võidule viinud. Loobuda sellest vaimust, tähendab loobuda esivanemate võitlusest, loobuda eesti rahva ajaloost.

Päevamured

Valitsejavahetusest Inglismaal ja Hispaania kodusõjast

Muust maailmast eraldumine pole tänapäev enam endiselt võimalik. Ka kõige kohtlasemale pole ta kodu, ta kutsekoda, ta riigipiir kõige olemasoleva piiriks.

Loete ju ajalehte. Kuulate ringhäälingut. Püüate mitmest kaarest saadetud päevauudiseid ja päevamuresid. Teid ennast püütakse huvisöödaks kustki kuuldekaugusest kostvate sündmuste aktuaalsusega. Kiusatakse mingi kodurahusse tungiva šlaageri nootidega.

Millised meeolelu tekitavad tegurid kõik mängus! See jääb vastuvõtjale tihti märkamata.

*

Paljudele pole huvipöörmine enesest välja poole muuks kui lihtsameelse uudishimu rahulduseks, sensatsioonihukuks. Mõtelgem keerisena üle käinud sõnumete sagimisele hiljutise Edward VIII troonilt lahkumise ümber. Nn. inglise orientatsiooni elevust pole meie väikese maa teateteenistuses kunagi suuremaks üles puhutud. Reportaaži üle Londoni piinliku vahejuhtumi ärte ei tulvanud mitte ainult rahvusvaheliselt mõjuvasse kollasesse ajakirjandusse. Kuninga kuumadest tundmustest ja ta impeeriumi põhiseaduslikust kriisist levitatud päevauudised kippusid meil varjama tähelepanu kogu oma rahvuskogu valimiste kohta.

Küsigem Londoni hämmastavaid detsembriteateid ahminult, mis see kõik seal tähendas.

Kroonimiseelse kangelase nime ja võimu sära, ta sensatsiooniline armulugu saladusliku ameeriklannaga, kes juba vähemalt kahe mehe käte läbi käinud — jah, see oli alles midagi (hm. Hearsti pressis jaoks). Ilmatu tähtis oli teada peadpööritava kangelanna õhtutualettide võlust ja ta võrratust osavusest coctaili segada. Kergemeelse kuninga konflikt oma peapiiskopiga, oma peaministriga, oma parlamendiga — see kasvas imestlevais silmis kõige õilsama kavaleri kahevõitluseks aegunud eelarvamuste lohega. Kui väga populaarseks kiidetud Edward ses kahevõitluses ikkagi trooni kaotas ja Mrs. Simpson ei saavutanud Suur-Britannia diadeemi, ka morganaatilise padaemanda au mitte brittide kuningaõues, siis käis meie bridzilaudkondadest läbi põneva lahenduse ah! Ja nii mõnestki huulepulgaga puudutatud suust tuli kuuldavale oma päevamurelik kah-arvamus. See polnud kaugel Londoni tumedama tänavapubliku püüdmiseks kantud plakatist: *God save the King from Baldwin!*

Pisut piinlikult puudutatud eemalseisja võis

õlgu kehitada. On haritlaseks kutsutud seltskonnainimesi, kelle välisteadvus on hämar nagu publikuruum kinos etenduste ajal. Välissündmused ilmuvad hämarast ähmist valgustatud huvipinnale nagu filmilindi kiiresti vahelduvad pildid. Tänuikumaks tähelepanu tõmbuseks hästi melodramaatilised efektid. Poliitilise pimedusega löödud pupillid ei eraldanud Edward VIII langusloos muud kui melodraamat: ei näinud muud kui ülimalt suursugust kangelast, kelle armastus ei küsinud seisuse järgi...

Meie ajakirjandusse tulvas detsembris nii palju tühja Londoni lainepikkuselt, Briti põhiseaduse romantilisest kriisist, inglase kuningaustavuse kimbatuses. Kuhu kadus selle juures tarvilik poliitiline silmadel selgitus? Milles peitus seal virvendavate pinnanähetega varjatud ärevuse tagamõte? Kus luuras seal Ühendatud Kuningriikidele, parlamentaarsele riigikorrale ja kodurahule kardetav lohe? Selle kohta vilksatas inglase tagasihoidlikest avaldustest vaid lühimärkmeid. Aga paljutähenduslik osa anti mustasärgilise sir Oswald Mosley vastutamatu suveräänisõprusele ja Saksa diplomaatia telgitagusele mängule. Need poliitilised momendid jäid meie suure pressis muidu nii ameerikalikkude sõrendustega silmatorkavas teate-teenistuses võrdlemisi kõrvalisele kohale.

Kõik parlamentaarsed erakonnad pooldasid ju vanameelse Baldwini lahendust. Keegi vastutavaist juhtidest ei tõrjunud tagasi alamkojas väljaõeldud sõnu eks-valitsejale lähedase meegääri saladuslikest suhteist von Ribbentropi ja ta eelkäija von Hoeschiga. Midagi sellest poetus küll ka meie ajakirjandusse. Aga nii piskesel järjel võib olla mõne meie ajakirjaniku poliitiline enesekasvatus, et tööerakondlik kõnleja tõlgiti kommunistiks romantilisi põhjusi diskrediteeriva tõe avaldamisel.

*

Omalt poolt kõike kõmu valitsejavahetuse ümber võimalikult vältides lõi inglise kaine riigitarkus õnnelikult tagasi nii oma fašismi vassimise kui võõraste intriigide vahelesegamise. Mosley mustasärgimehed said provokatsioonilisel meeleväljendusel vaid kumminuudega nuhelda ja kaotasid uue kuninga käsukirjaga isegi oma särgi. Sellega hirmus kõrvutada Hispaania kohutavat kodusõda ja teatavate võõraste võimude hukatust külvavat interventsiooni.

Muidugi käivad Georg VI kroonimise ettevalmistused keskmise („ontliku“) inglase mee-

lest üle kõigi välispoliitiliste murede. Rahvusvahelise seisukorra arutamine, välissündmustele reageerimine — selle eest hoolitseb ju niikui-nii Tema Majesteedi kaugenägelik valitsus, parlament igavesti istuv, ajakirjandus, mis kunagi ei tüdi poliitikast. Pole Inglismaa oma avaliku arvamuse, vabadustega ja parteiliste jagunemistega totalitaarsete ülemusriikide sarnane. Aga kus parajasti valitsev vanameelsus niivõrd on läbi imibunud vabameelsete vaadetega, et eeskätt aristokraatiale ja plutokraatiale tuginev kabinett naudib ka laialdast rahvausaldust, peab opositsioon kaua leppima vaid arvustuse ja arupärimistega.

Millist Hispaania-kurssi peab siia Londoni *Foreign Office*? See ametiharjumus, mis on lihvitud inglise avalikus arvamuses kehtivate komponentide toetuse ja vasturääkivuse vahel?

Kogu rahvuse nimel kõnelemine ei vaja seal tasalülitatud süsteemi. Küllalt, kui iga inglane mr. Anthony Edeni kõnest võib välja lugeda: oma üleoleku, oma impeeriumi, oma *status quo* rahulik säilitamine rahutus Euroopas enne kõike! Sellega liitub Inglise välispoliitika kasulikuks proovitud ideaal: võimalikult riskimata sobitajaosa etendamine. Nii on oma pärilikku konstitutsioonilist ja demokraatlikku riigikorda reetmatu rahvusisikus seal valmis tüürima lahenduste kokkukõnelemisele („kokkukauplemisele“) ükskõik milliste välispartneritega. Tohtu relvastumiskava teostamist kiirustades võidu maailma väljakutsuvamate lõustadega taotleb Briti imperialism ettevaatlikult patsifistlikuks kaaluteldud joont. Ja sel joonel on Londoni silmnähtavaks püüdeks oma Atlandist Vahemerele ja kaugemale liiklevaid ühendusteid võimalikult eksitamatult mööda juhtida Hispaania kodusõja küsimustest.

Mis puutub see Inglismaasse, kui Püreeneede tagamaalased taplevad. Las nad oma isekeskise vimma välja taplevad! See oli admiraliteedi esimese lordi Samuel Hoare poolt esimesena väljendatud seisukoht, mille ka Briti valitsus *mutatis mutandis* omaks võttis. Pooliku ei ja pooliku jaa kahekülgsum erapooletuse küsimuses veelgi parem: Londoni loosungiks sai erapooletust hoida, aga Hispaania julmast konfliktist ja teiste võimude vahelesegamisest sellesse konflikti siiski mitte täitsa ükskõikselt mööduda.

Teame Briti juhtimise tooniandvat tähendust Euroopa poliitiliste jõudude ebakontserdis. Aga ammu see oli, kui ka tõmmu näoga neegus seda arvas teadvat. Oli julge Inglismaa sõprusele, pani oma lootusi Rahvasteliidule, kus ise kah liige. Usaldas oma poolmetsikute sõjameestega vastu minna Roomast juhitud mässukampaaniale ja motoriseeritud rünnakule, mis tuli mööda maad ja pommitas õhust puna-

seid riste või muud säästmata. Kui neeguse endisest heast usust tsivilisatsiooni kandjaisse vahest veel midagi järele jäi tsivilisatsiooni leegheitjate ja sinepigaasi kõrvetustes, siis vaevalt enam pärast Genfis käiku ja Londonis lisanduvaid kogemusi. Nii suur polnud Suur-Britannia, et oleks riskinud oma otsustava ei-ga välja astuda abitu Abessiinia vägistamise vastu, et oleks Lavali laveerimise kiuste päästnud Rahvasteliidu autoriteedi. Poolikute sanktsioonide kokkukõnelemine Rahvasteliidus ei rahuldanud kedagi. Ei kestnud kaua, kui Briti juhtimine ise heitis oma pooliku vastupanu fašistliku Itaalia koloniaalpoliitikale. Kõlbas Mussolinil avalikult irvitada rahurikkumise pärast nõutult nõutlevate suuremate ja väiksemate riikide üle: „Rooma rahu on relvades.“

Abessiinia küsimuses kaotanud Rahvasteliit pidi varsti oma suhtumist määrama juba Euroopa mandril tekkinud sõjateatrisse. Hispaania kodusõda puhkes, oma suitsukatte taha varjates fašistlik-natsistliku katsesõja otsi. Katsugu nüüd Genfi targad provotseerimatu kallal-letungi pragarahviga kellegi kodusõda lahendada! Mis olid „Genfi kantseleile“ rohkem te-retulnud kui mitte Inglise näpunäited: õieti mõistetud humaansus ei poolda Hispaanias kummagi poole taplemist, veristamist, purustamist. Hea riikidevaheline poliitika on sõjatummutamise sanktsioone tarvitusele võtta nii kindral Franco ja ta mässujunta kui Madrid-Barcelona rahvarinde vastu. Sõjamaterjalide hankimist tuleb kummalegi rindele takistada. See on Hispaania rahunemisele abiks, see on ka rahvusvahelise rahu hoidmise parimaks tagatiseks.

Asjata püüdis siin veel Madridis vastupidava valitsuse välisminister Alvarez de Vayo Rahvasteliidu täiskogult kaitset Hispaania vabariiklikule võitlusele. Asjata vaidles ta selle vastu, et demokraatliku põhiseaduse alusel valitud rahvaesindust ja seaduslikku valitsust võidakas asetada õiguslikult samasse rahvusvahelisse seisundisse kui isehakanud diktaatorit ja ta mässunõunikke. Senor de Vayo tõsiseid ja mehiseid sõnu Hispaania fašismivastase võitluse ühendamisest kollektiivse julgeoleku probleemiga ei võetud kuulda.

Hispaania mässukindralite komplott rahvaste julgeoleku vaenlastega ei võinud peituda siiski päris tähelepanematuks.

Mäletame Inglismaa poolt inspireeritud püüdlust seda „sõda ilma sõjakuulutusetä“ sisse piirata. Ühes Prantsuse rahvarinde valitsusega kutsus Tema Majesteedi valitsus mittevahel-segamise lepingu tegemisele kõiki mõistlikke pealtvaatajaid. Katsus moodsa Pontsius Pilaa-se poliitika sõbraks võita kõiki kahetsetavasse kodusõtta segajaid. See hea poliitika põhimõte võetigi vastu; riikide valitsused nõustusid kee-

Unetus

Ma ei maga, pole tuld.
Vaikus maha vaob kui kaste.
Kella igavene aste
Kõlab, kõlab otsatult.
Kesköö imeline tiirleb.
Elu salamahti hiirleb.
Saatus, sõnav unetult,
Miks sa rahu võtsid mult?
Mida lausud, igav sosin?
Etteheiteid, mõtteid tosin
Tõuseb, langeb meeletult.
Milles manada mind püüad?
Kas sa ennustad või hüüad?
Mõista ihkan sinu meelt,
Õpin summutet su keelt.

Tõlkinud Jüri Šumakov

lama plahvatusainete ja tapamasinate vedu Hispaaniasse. Saksamaa, Itaalia, Portugal venitasid enne lepingu allakirjutamist vastuse andmisega. Nagu pärast nähtus, kasutati viivitust Franco esialgse varustuse kiiremaks täiendamiseks kahurite, tankide ja pommilennukitega.

Pole kahtlust, et Suur-Britannia ise lojaalselt täitis oma valitsuse algatusel inspireeritud rahvusvahelist lepingut. Aga ühes Hispaania kodusõja koleduste suurenemisega suurenesid kahtlused ja lisandusid asitõendused relvade ja tehniliste käsilaste mujalt kontrabandeerimise kohta. Hispaania rahvavalitsus jättis Rahvasteliidule märgukirja, milles kolme fašistlikku riiki süüdistati Hispaania puutumatuse ja rahvusvahelise lepingu jämedas rikkumises. Fašistlikust laagrist süüdistati jälle „punaste mõrvarite ja põletajate“ vastupanu organiseerimises Moskva kätt.

Kus mujal kui Euroopa erapooletumas metropolis kutsuti ellu Briti vahekohtuniku juhata tud „non-interventsioonikomitee“. Nõutlemised Hispaania küsimusest puudutatud riikide vahel pidid vahelesegamise süüdistusi läbi katsuma ja vahendeid otsima, kuidas pidurdada Hispaania sõjateatri löögijõududega abistamist väljast poolt.

„Kuidas saan ma energiliseks“ — vähemalt nõutlemistest pole mitte näha, et see küsimus oleks liialt Londoni vahekohtuniku kulmu kortsutanud. Sügisest on saanud talv, vanast aastast uus aasta. Aga ikka veel venivad non-interventsioonikomitees küsimuste, kostmiste, vaidluste, kontrollikavatsuste otsustamatud protseduurid. Ühiselt allakirjutatud lepingust lugupidamist on järjest raskemalt rikutud pom mirahe puistamisega Madridi ja teiste Hispaania linnade üle, võõraste väeosade dessantidega Hispaania sadamais. Pole Londoni ideaali

eesistuja veel kordagi rusikat lauda löönud ajaraiskamise pärast: tüliosaliste diplomaadid võiksid ju muidu pealiskõne riided võtta ja mittevahelesegamise fiktsiooni hoopis ära aurata. Millal vastuvaidlematuks saab fašistlik-natsistlikkude võimude tõde oma vahelesegamise vales väidetud viirastustest ja Hispaania nõukogustamise nurjatustest, millal Nõukogude-Liidu voliniku vastuväidet lord Plymouthi eesistumisel jõuavad kokkõnelemiseni?

Seda ei tea keegi.

Aga rühm alamkoja saadikuid, Hispaania seisukorraga tutvumissõidult tagasi tulnud, teadis küll juba jõulu eel tunnistada, et ligi kolmandik Madridist on varemeis. Suur-Britannia ühes teiste rahuarmastavate riikidega peab aga rahulikult diplomaatlikke suhteid ülal Valencia valitsusega, kuna Itaalia ja Saksamaa on üle läinud Burgose valitsuse avalikule tunnustamisele. Õudsed pildid Madridi varemeist pole pettepildid. Õieti mõistetud humaansus ei leia ometi nõu selle vastu, et saksa *Junkersid* ja Itaalia *Capronid* edasi purustavad Rahvasteliidu liikmeskonda kuuluva riigi pealinna.

Oma esimeses uue aasta kõnes tervitas mr. Eden muu seas soojade sõnadega lord Plymouthi impotentseid jõupingutusi: kontrollikava peaaegu valmis ja iga kulunud kuu tuleb kirjutada rahusäilitamise kontosse. Aga teiselt poolt meenuvad ka parlamendi alamkojas lausunud kibedad sõnad. Eks kutsunud tööerakondliku opositsiooni juht major Atlec tegutsemises võimetu non-interventsioonikomitee tegevust juba vanal aastal jandiks? Melodramaatiline vahejuhtum Briti kuningakojas ja riigielus möödus Londoni poliitikast lugupidamist alandamata. Aga kui non-interventsiooni julm nali hispaania rahva kannatuste kulul ka veel uuel aastal peaks edasi kestma, mis jääb siis Madridist, mis Malagast, mis Barcelonast järele?

Ängistab omal maal näha-kuulda kaasatundmatut ja mõtlematut ükskõiksust, jah koguni fašismisangarite parteivõtmist Hispaania tragöödia sügaviku ees. Pole meie kord?

Tsivilist

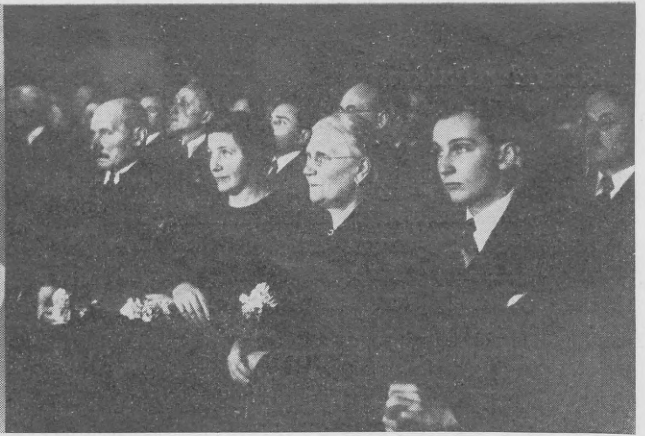
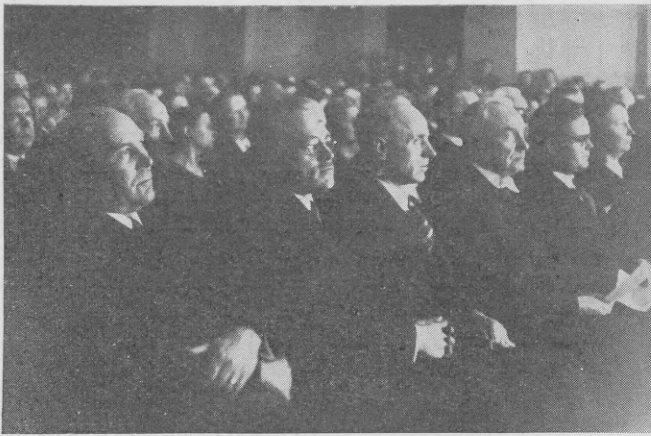

Foto Hinto

Oskar Lutsu 50. a. juubeliaktus „Vanemuises“. Esimesel pildil vasakult Tartu linnavalitsuse liikmed kindral A. Tõnisson, J. Roo, K. Luik, A. Mõru, dr. R. Sinka. Paremal Oskar Lutsu abikaasa, ema ja pojad

Jaan Kärner

Proloog

Oskar Lutsu 50-ndal sünnipäeval

Maaümmel me ümber on kõle ja hall —
Su süda tuksub veel soojalt:
seal hõõgub peidetult sügaval
see tuli, mis kaasa said Loojalt.

Küll seda on puhunud iiling ja torm,
ja rünnanud elu, mis viril,
ja surunud seatud piirid ja norm —
mis jäänud, on südame kiri.

Sa jutustand Tootsi kevadest,
ta seiklusist koolis ja leeris,
ja enda teisikust Andresest
kesk eluheitluste keerist.

Sa jutustand väikesist muredest
kesk tagahoove ja kuure,
ja näidanud väikest inimest
ja teed ta südame juure.

Kõik maailm üks ilmatu tagahoov,
Sa kogenud rännates ringi —
Su nägijapilk ja anne loov
üht kõikjal avastand hinge.

Meid kõiki ju elu eksi veab:
on inime ikka sama.
Suur tark on see, kes seda teab,
saab inimest armastama.

Foto Hinto

Koosviibimisel „Sinimandrias“ O. Lutsu juubeli puhul. Vasakult: A. Kiviste, pr. Luts, O. Luts, pr. Tuglas, E. Hubel, F. Tuglas, J. Sütiste.

Foto R. Sachker

„Kevade“-aegne ülesvõte Amme jõe veskijärvest Palamusel. Paremäl saun, mis ühes Kristjan Liblega jõuluööl a. 1906 maha põles. Vasakul Palamuse kirik

*Sa armastad elu ja inimest,
sest naerad ta narrust ja väiklust.
Kõik väline vorm on tühi kest —
hing igatseb soojust ja päikest.*

*Sul endal ammu ei ole soe —
Su kaaslaseks Tuulesellid,
saab soojaks süda sellel, kes loeb
Su kadunud linnade kellist,*

*kes kõnnib kuldsete lehtede all
su kaasas vanu teeradu,
kui ümber maailm on kõle ja hall
ja puistab tuisku ja sadu.*

*Neist radadest, kõigile ühistest,
veel kaua, meister, Sa vesta,
ja läbi narrustest tühistest
Sa kannab seda, mis kestab.*

Foto Roone

Vaade Palamuse alevile üle turuplatsi. Kirikust vasakul vana kihelkonnakooli hoone

Mõõdud ja mõõtmised

Me peame ikka kedagi appi võtma, kui tahame kõnelda kirjanikkudega, kirjanikele ja dilettantidele nende keskel. Kui me toime ei tule, kui vaja on ikka jälle uuesti püstitada vanu tõdesid, milledest kauges tiirus ringi kõnnivad need, kes kuigi teavad, aga ei taha teada, ja teised, kes ei teagi.

Appivõetav olgu suur, muidu üteldakse, et teda pole nähagi.

Võtkem siis nüüd üks koloss ja laskem teda lausuda midagi luuletajate kohta. Luuletustest kõneleb Thomas Carlyle järgmist:

„Coleridge teeb kord tabava märkuse, et kui leidub muusikalise väljendusega lause, ehtsa rütmiga ja sõnade muusikalise kõlaga, siis olevat ka tema mõttes midagi head ja kaunist. Sest ihu ja hing kõlavad imeliselt kokku, siin nagu ka igal pool. Laul on kõne heroilisus! Kõik v a n a d, Homeroose ja teiste luuletused on oma loomult laulud. Rangelt võetuna on seda kõik õiged luuletused; kõik, mis mitte pole lauldud, ei olegi luuletus, vaid on tükk proosat, pressitud kõlisevatesse ridadesse — grammatika suureks kahjuks, lugejale suureks vaevaks, enamasti! Mida meie tahame teada, see on mehe mõtte, kui tal seda oli: miks pidi ta teda krüvima kõlisesse, kui ta seda lihtsalt väljendada saab? Ainult kui tema tunne on

vaimustatud meloodia kireks, ja tema helid, Coleridge'i tähenduse järele, juba oma suuruselt, sügavuselt ja mõtete hoo kaudu muusikaliseks saavad, võime temale anda õigust riimida ja laulda, teda nimetada luuletajaks ja kuulata teda, seda heroilist kõnelejat, kelle kõne on laul. Seda õigustust nõuavad paljud; kuid tõsisele lugejale saab vaevarikkaks, kui mitte väljakannatamatuks toiminguks lugeda riime! Riime, millel puudus seesmine tarve, saada riimituiks; oleks võidud meile ütelda lihtsalt, ilma kõlistamiseta, mis sellega on mõeldud. Ma tahaksin kõigile, kes oma mõtet kõnelda oskavad, nõu anda, teda mitte laulda; aru saada, et neil tõsisel ajal, tõsiste inimeste keskel mitte ei ole kutset teda laulda. Nimelt sellepärast, et meie hindame ehtsat laulu nagu midagi jumalikku, peame vihkama valelaulu ja temale vaatama kui puisele kolinalale, tühjale, ilmaaegsele asjale, millelegi päris ja hoopis mittesiirale ja kõlblusevastasele.“

See on muidugi natuke vaba tõlge, sest teistel rahvastel on ju sõnu, mis puuduvad nimelt täpselt varjundis meie keeles. Kuid mõte on igal pool õige ja sellena tuleks teda tähele panna eriti neil, kes on pandud vaagima meie lüürikat ja on viimasel ajal toime tulnud üllatavate hinnangutega.

Juttu võib siin praegu olla küll ainult Erni Hiirest, sest nimelt tema on äratanud kõige suure-

Foto Roone

Vasakul Raja Teele vanemate maja Palamuse alevis. Paremäl O. Lutsu isa ehitatud maja Palamuse veskijärve kaldal

Vasakul maja O. Lutsu tänaval Palamusel. Paremäl O. Lutsu sünnitalu praegu

Foto Roone

mat tähelepanu oma deklareeritud tõekspidamis-
tega ja tema kaudu on ju ka näidatud, et riimitud
proosa haarab meil kõige suurema tunnustamise
järele. Viimasel auhindamisel olevat kaua vaiel-
dud, kas Erni Hiirele mitte määrata Riigivanema
esimene auhind.

Sellega on meie kultuurkolleegium, või kui-
das teda nimetada, end seadnud uute tõekspida-
miste teenistusse ja ühtlasi diametraalsesse vastu-
ollu sellega, mida ütleb Carlyle ülalmainitud tsi-
taadis.

Igal veendumusel olgu muidugi oma avaldu-
misõigus. Ja meie võiksime tänulikud olla, et
Henrik Visnapuu omal ajal valmistas ette Erni
Hiire tunnustamise ühes artiklis, milles esile tõsteti
tema vored. Veel rohkem aga võiksime tänu-
likud olla Erni Hiirele enesele selle eest, et ta dek-
lareeris oma poeetilise kredo „Loomingu“ in-
tervjuus, kus ta selgelt ja siiralt nõudis eluõigust
nõnda-ütelda riimitud juhtkirjale. Kui siis veel
auhindamiskomisjonis on võideldud ka tema vä-
lise ja väga austava tunnustamise poolt, siis on
meil ikkagi jälle tegu grupiga, kes tuleb välja oma
tõekspidamisega ja nõuab luules uusi teid.

Ei ole võimalik tsiteerida rohkem Carlyle'i või
mõnda teist suurust, olgu siis Goethet, Schillerit,
Lessingit, hilisemaid parnaslasi või kaasaegseid
igas kultuurkeeles, aga seda peab ikkagi ütleva,
et kogu poeesia arvustus on alati rängalt välja as-
tunud riimitud proosa vastu, mis pretendeerib luule
nimela.

Muidugi mõista on küllaltki olnud riimitud
proosat, aga — proosana. Gailtil on olemas
üks terve novell riimuvates lausetes, kuid avalda-
tud proosana. See taotleb aga olla hoopis midagi
muud kui lüürika, vahest ehk saada pidulikumat
ja rohkem tiivustatud lauset proosateosele ning
anda sellele nimelt seda, mis paraku puudub lüü-
rikale pretendeerival proosal.

Kui aga senine kriitiline luuletusi lugev maailm
kõigile mõnelt poolt aegajalt väljasaadetavaile
manifestidele vaatamata teeb õige järsu vahe

proosa ja lüürika vahel, siis seisab meie triumviraat
esialgu ikkagi ülivõimsa hingelise ja tunnetuse
traditsiooni vastu. Li-tai-po'st, Saalomonist saa-
dik kas või Eino Leinoni jääb luule luuleks ja juht-
kiri juhtkirjaks ja nende kuristikuvahet ei silluta
mitte leidlikumaltki leitud riim.

Ja ärge koguge endile vara, mida koi ja rooste rikub

Psühholoogilisi märkmeid inglise kuninga draamast

Peab kohe alguses alla kriipsutama, et see, mida võime anda puudulikkude, sagedasti ametlike teadaannete läbi maskeeritud andmete põhjal, ei ole rohkem kui oletus, õieti ainult üks mitmest võimalikust oletusest. Sest psühholoogiliste sümptomide põhjused võivad olla õige mitmekesised. Kuid dokumendid, päevikud, memuaarid avatakse alles aastakümnete pärast, peame leppima vähesega.

See draama peaks meid huvitama mitte ainult kui armastuse draama, vaid laiemalt: kui inimese võitlus oma elukutsega, mis talle ette määratud juba sündimisest saadik, kui inimese otsingud oma eluülesande, elumõtte leidmiseks.

Ajalehtedes leidus märkusi, et kuningas tantsis sagedasti hommikuni, oli kirklik ratsasportlane. Siis autoritaarsed kalduvused ja traditsioonide murdmine, mis olid pinnaks silmas paljudele.

Need sümptomid, mis üksikult võetuna on võimalikud mitmesugustel põhjustel, on ühiselt tuletatavad ühest asjaolust: sisemisest kindlusetusest, mida oli vaja kuidagi summutada, üle trumbata, maskeerida. Siia sobib asjaolu, et ta ainult energilises, elus karastatud ameeriklannas suutis enesele leida eluseltsilise.

Autoritaarsetel kalduvustel võis olla veel teisi soodustavaid momente: üldise lemmikuna, tulevase suveräänina kasvanud inimesel oli ehk raskendatud üleminek noorusliku valitseja meelelaadist küpsemat iga iseloomustava idee, asja teenija suhtumiseni. See on üleminek järgmisesse elufaasi, mida Charlotte Bühler „Inimese elukäigu psühholoogias“ nii hästi illustreerib Franz Liszt'i sõnadega: „Valitseva kunstnikuna lahkusin ma Berliinist, kunstiteenrina pöördun nüüd siia tagasi.“

Meie mõistame, et selles elufaasis, kus inimene on leidnud end, oma elu lõplikud, definiitiivsed eesmärgid ja vajadused, kuningas ei saanud enam loobuda armastatud naisest. Kui Franz Liszt 20-tes eluaastates, oma kontserditegevuse hiilgeajal põgenes Pariisist krahvinna d'Agoult seltsis, ta ütles: „Võib-olla Teie ei ole naine, keda ma vajan, kuid olete naine, keda ihaldan.“ Kümmeaastat hiljem, kui ta leidis oma eluülesande uusi teid otsiva helilooja tegevuses, leidis ta ka naise, keda vajab, kes suutis mõista ja toetada ta geenius: vürstinna Wittgenstein'i (ka nende abiellumissoovil olid ees ülesaamatud raskused).

Ameerika psühholoog Poffenberger avaldab mõtteid, mida teine hingeteadlane on sümboliseerinud valemis:

hulk \times kvaliteet \times rahuldus

Inim. tööviljakus = $\frac{\text{hulk} \times \text{kvaliteet} \times \text{rahuldus}}{\text{materjali kulu} \times \text{aja kulu}}$

Oleks kuningas jäänud troonile, tal oleks puudunud sisemine rahuldus, tema tööviljakus sel raskel kohal oleks jätnud soovida. Inimesena, kes teadlik oma vastutuse suuruses, tal jäi ainult lahkuda troonilt.

Kahjuks aga lahkus ta just sel silmapilgul, kus ta ehk oli küpseks saamas trooni jaoks: jäädes nõutavatesse raamidesse ta oleks soodustanud elu moderniseerumist.

Perekond, kust ta pärit, on üks andekamaid kuninglikke perekondi. Kui end. kuningas ehk ei ole just „suurim praegu elavatest inglasedest“, nagu nimetasid teda mõned ajalehed kriisi ajal, ei ole ometi takistusi oletuseks, et ta kuulub siiski nn. „andekate“ klassi, mida mõned psühholoogid nimetavad ka „geniaalsete“ klassiks.

Ja ta on nüüd üle 40 aasta. Läheneb on elufaas, kus Charlotte Bühler'i uurimuste järgi teravalt kerkib üles elumõtte küsimus, elu saavutuste küsimus, kus hakatakse kõike hindama igaviku seisukohalt, „sub specie aeternitatis“. Kriis, mis kõige sügavamalt aset leidnud Leo Tolstois, kes 50-aastasena, täieliku tervise juures, äkki ei leidnud enam elu mõtet. Kas suudab siin oma tegevusväljast loobumist tasakaalustada teadmine, et ta on muutunud surematuks kujuks maailmakirjanduses, et ta on miljoneid inimesi mõtlema pannud inimese elu väärtusist? Kas läheb tal veel korda alustada uut elu, uut tegevust, mis tooks rahuldust, või on nüüdsest peale ainult rahu, puhkus enne lõppu?

Kasvatus, parim, mida sajandi algus on püüdnud anda, ei suutnud inglise kuningat täiel määral ette valmistada tulevasele elukutsele. Jäid puudu iseloomujooned, mis oleksid võimaldanud endale täienduse leida mõnes otsese eluvõitluseta kasvanud printsessis. Jäid puudu jooned, mis oleksid võimaldanud elada nii, et „kellelgi poleks midagi ütlemist“, jättes kõik, mis oleks võinud tekitada lahkarmumusi, oma valitsuse vastutada ja algatada. Siin on traagika, milletaoline tabab paljusid, keda on maast-madalast ette valmistatud teatavale kutsele ja kes peavad ta lõpuks vastu võtma ja siis kogu eluaeg end jagama mitterahuldava kutse ja kompenseeriva kõrvalharrastuse vahel.

Saksa psühholoog Giese jagab avalikke tege-lasi, s. o. neid, keda loetlevad biograafilised leksikonid, kolme liiki: oma kutses tublid — kes on oma (sagedasti juhtivatel) kohtadel edukalt tegevad; oma kutses produk-

Gottlieb Ney
Riigi Raamatukogu direktor

tiivsed — kes rikastavad oma kutsetegevust uute võtete, ideedega; vabalt loovad — kes loovad täiesti uusi väärtusi, sagedasti hoopis eemal otsesest elukutsest või kõrgemal sellest. Mõned alad — kunstid, arhitektuur — võimaldavad kergemini säärast loomingut, teised harvemini. Ja meie mõistame, et inimesele, kel oli ehk juba varakult sisemisi probleeme, konflikte ja kel seega hingeeluline moment nii lähedane ning tähtis, inimesele, kes läbi imunud ajavaimust, kelles see on valmis konsekventselt edasi arenema, otsima uusi eluvorme, et sellisele inimesele võis kuningametki tunduda takistava ametina. Igas elukutses on nõutavad teatavad psüühilised omadused, väljaspool nende teatavat alammäära ja ülemmäära piire ei ole edukas töötamine enam võimalik. Kutsest loobumine, ametisse mittevalimine võib sündida mitte ainult silmapilgu mõjutusel või vastavate omaduste alammäära mitteaavutamisel. Paljud pidasid Briand'i liiga andekaks, liiga aktiivseks selleks, et teda valida Prantsusmaa presidendiks...

Hingeelu on liiga keerukas selleks, et seda seletada ainult kausaalse sõltuvusega ühest tegurist, näit. armastusest. Mõjub ikka terve tegurite süsteem, ja see ei ole mitte kalkuleeritav aritmeetilise summana.

E. B.

August Alle

Sari epigramme

Töösangarid

1. Karu

Palginoti leidis metsast karu,
nõnda kõneleb Krõlovi vana valm.
Mesikäpp siis pidas tarka aru:
töö on ikka olnud rängas hinnas,
mis veel siis, kui aated rinnas, —
karu tööst ja rõõmust tõuseb salm!..
Selleks palginoti lagedale tassis,
maadles, kemples, padrikuski rassis.
Harak naeris, jänes tundis õudu:
koort ja karvu lendas töös, täis karujõudu...

2. Po e t

Praegu värsitreial ei jää hätta,
nagu nelja käega töömees, — Erni Hiir,
kui ta vinnab positiivse mätta
kõrge kuhjavarda tippu.
Uue vaimsure on püstitatud piir:
tõsta, vennas, mätaslippu!

*

Võlus Suitsi kord igatsus Ultima Thule,
praegu hiiritseb tööõõmu lamburiluu...

*

Mitte patusele maale, — neegrite taeva
viib meid töölise-sulase tööõõmu polka,
kus vaid hõlised inglid näevad vaeva,
tantsumurusid luues igasse kolka!...

P. g i

Tähtsa näoga kirjanduslik turukubjas
oma kaalukoja elulähedaseks lupjas.
Milleks Pegasus, kes taga hirnub eetrit? —
kaamel sõnnikuga toodab ju salpeetrit...

Pisiluterusi

Mõni ronis üles, istus kaksiratsa ahvileivapuule,
ja siis lausus: siin ma istun, ent võin teisiti ka teha,
näiteks vaimust isandale seljapesemiseks vammil,
kas või iseennast lülitada tiritammil!..
Selleks on mul püüdlilik vaim ja paindlik keha.
Vanasõna ütleb: kõrgel istujaid ei lööda suule...

Elutarkus

Ei ole karistatav, — elutark ja üllas
on kutse valmistada vaimlist valeraha.
Küll isand hoiab, et ei kustuks õli lambist
siis, ega priske tulu proosareast ja jambist.
Kui hinnas nudipääd, siis salga sarved maha
ja kulda iga halgu kroonumetsa süllas.

Inglise parlamentarismi omapärasusi

Inglismaad peetakse nüüdisaegse parlamentarismi kodumaaks. Seal asub maailma vanim ja vast ka võimsaim rahvaesindus. Tõeliselt on sealnegi parlamentlik demokraatia sündinud võrdlemisi hilja. Kuigi Maailmasõja eelaastail Inglismaal laiendati hääleõigust ja kärbiti mõõtmatult tagurliku ülemkoja võimupiire, tehti alles Maailmasõja lõppedes hääleõigus üldiseks ja inglise parlamentarism omandas sellise demokraatliku sisu ja olemuse, nagu ta evib tänapäeval.

Õitsev äri häälteostuga.

Enne 1832. a. valimisreformi esines Inglismaal kõige primitiivsemaid valimisõiguse kuritarvitamise nähteid. Häälteost oli tol ajal hõlbus ja seepärast üldiselt praktiseeritav. Saatis ju siis iga linnake (mõne elanike arv küündis vaevalt 2000-ni) parlamenti 2 esindajat. Konservatiivide selja taga seisvad suurmaaomanikud ja liberaalide läbi esindatud kaubandus- ja tööstusringkonnad võistlesid häälteostmisel teravasti ja maksid suuri summasid poliitiliste eesmärkide saavutamiseks.

Kui näiteks lord Derby peaministrina suurmaaomanike huvides ülemkojas pidas terava kõne viljatollide kasuks, korraldasid vabameelsed Manchesteris protestkoosoleku, kus kümne minuti jooksul kokku pandi 27.000 naela viljatollide vastaseks propagandaks. See raha tarvitatigi järgmiste valimiste kuludeks, nii et mõnedes krahvkontades tõusid parlamendikandidaatide valimiskulud sadade tuhandete naelteni.

Kuidas arstitakse valimiskorruptsiooni?

Sellesarnaste väärnähte kõrvaldamiseks andis parlament 1883. a. seaduse „Corrupt and Illegal Practices Act“, mis hilisemate muudatustega on kehtiv tänapäevani. Selle seaduse järele ei tohi ükski kandidaat kulutada enam kui 6 penci valija kohta maal ja 5 penci linna valimisringkonnas. Kõik valimiskuludeks minevad summad tulevad kasutada ametliku valimisagendi vahendusel. Viimane peab 35 päeva jooksul pärast valimisi tehtud kulude täpse aruande esitama valimiskomissarile. Eksimusi kehtiva korra vastu karistatakse karmilt vangistuse ja kodanikuõiguste ajutise kaotamisega. Nimetatud seadusel on olnud suur tervendav mõju inglise poliitilisele elule.

„Erapooletud“ ametiühingud ja parteimajandus.

Nagu igal pool demokraatlikes mais, nii on ka Inglismaal töölispartei saanud kõige mõjusamat ainelist tuge „erapooletutelt“ ametiühin-

gutelt, kes on andnud 90% partei valimisfondist. (Meil aga püütakse mõnelt poolt meie ametiühinguid süüdistada politiseerimises ja seatakse sel puhul eeskujuks „apoliitilisi“ trade unione.) Ametiühingute politiseerimise takistamise küsimus tõsteti ülemkojas üles juba enne Maailmasõda, kuid alles 1926. a. kaevandustööliste suurstreigi järele suutsid vanameelsed läbi viia seaduse, mis kohustab igalt ametiühingu liikmelt hankima kirjaliku nõusoleku, enne kui tema poolt ametiühingu kassasse makstud summadest võidakse toetusi määrata parteipoliitiliste eesmärkide taotlemiseks.

Töölispartei vastas sellele kitsendusele võimsa propagandaaktsiooniga nime all „Bid for Power“. Kogu parteivägi pandi liikvele, saadi kokku 50.000-naelane valimisfond, ning 1929. a. valimistel oli töölisparteil haruldane menu. Nii ei suutnud antud seadus murda töölispartei majanduslikku põhja.

Tulus äri aadlititlitega.

Mõlemal kodanisel parteil on majandusajade korraldamine palju lihtsam. Kuigi nende parteide liikmete arv pole kuigi suur, saavad nad suuri toetusi nende pooldajaskonda kuuluvailt rikkailt isikuil, kes auahnuse ajal või kiindumusest poliitikasse on valmis ohverdama suuri summasid. Selle kõrval on laialt praktiseeritud auahnute isikute tõstmine aadliseisusse kokkulepitud kingituse eest parteikassale. Inglismaal on ju kombeks, et valitseva partei keskkomitee esitab valitsusele kandidaatide nimestikud nendest isikutest, keda „eriliste teenete“ eest austatakse aadlititlite andmisega.

Vabameelne partei tekitas omal ajal, olles valitsuspartei, peaaegu aunimede ja tiitlite inflatsiooni. Kui näiteks aastail 1886—1905 lordi tiitli said aastas keskmiselt 7 uut isikut, siis oli vastav arv vabameelse Asquithi valitsuse ajastul 1908—1916 11 ja Lloyd George'i valitsuse ajal 1917—1922 koguni 15. Baronetitiitli said Asquith'i valitsuse ajal aastas 20 isikut ja Lloyd George'i ajal 43 isikut. Rüütelseisusse tõsteti Asquithi valitsuse poolt igal aastal keskmiselt 182 isikut ja Lloyd George'i poolt 354 isikut.

Eelistatakse õllefabrikante.

Kui Asquithi valitsus jagas aadlititleid esijoonest teeneterikkaile poliitikameestele ja ametnikele, siis oli Lloyd George'i valitsuse nimetustes panga- ja tööstusringkonnail suhteline ülekaal. Nende hulgas oli üks õllefabrikante 10 isikut.

Aadlitiitlite eest saadud rahadest moodustati erilised kapitalid. Vabameelsete erakonnas sai selle kapitali valitsejaks Lloyd George. Aja jooksul ta omandas otse ainuõiguse ja täieliku voli kapitali kasutamiseks ilma igasuguse partei kontrolli või järelvalveta. Kuna kapital oli osavasti paigutatud hästitasuvaisse ajalehettevõttesse, kasvas see peagi 2½ miljoni naelani. Selle määratu kapitali abil haaraski Lloyd George kogu vabameelse parteiparaadi enda kätte ja mingid konfliktid ega suuna muutused parteis pole suutnud tema asendit kõigutada.

Aadlitiitlite hindu.

Lord Lorenburn'i 1917. a. ülemkojas peetud kõnest selgub, et aadlitiitlite hinnad olid tollal järgmised: baroneti tiitel — 25.000 naela ja pääs rüütli seisusse — 15.000 naela. Aadliseisusse pääsemise asja aeti sellekohaste vaheltkauplejate kaudu, kellel oli häid suhteid juhtivate poliitikutega.

Kui neis asjus vanade aadlike poolt, kes ei sallinud tõusikutest aadli vabritseerimist, esitati Lloyd George'ile arupärimine, ei püüdnud vana riigimees tõsiolusid eitada ega salata, vaid väitis, et parteiliste teenete hindamine sellisel teel kuulub juba kord parteisüsteemi ja ilma selleta valitseks poliitiline kaos.

Majandusringkondade suur mõju poliitikale.

Aadlitiitlitega kauplemine on veel peaaegu hädaohutu äri võrreldes sellega, et raha eest ostetakse otsesest poliitilisest mõjuvõimu. Too viimane pole võõras inglise poliitilisele elule. Majanduslikud ringkonnad on parlamendis arvukalt esindatud ja nende esindajad kuuluvad enamikus vanameelsesesse (konservatiivsesse) parteisse. Ka praegune Inglismaa peaminister Stanley Baldwin kuulub rikka metallitöösturina sellesse ringkonda.

Hoolimata niisuguseist nähteist on inglise poliitiline elu peaaegu puhas suurist skandaalidest (staviskiaadidest). See oleneb peasjalikult majandusringkondade ja poliitikute võrdlemisi kõrgest kultuurist. Majandustegelased, kes siirduvad poliitikasse, ja poliitikud, kes hangivad endile majanduslikult tulutoovaid kohti, väldivad kasutamast brutaalseid vahendeid.

Endiste poliitikute saatus.

Inglismaal toob otsene poliitika selle teenistuses olevaile isikuile vähe ainelist kasu. Parlamendiliikme 400-naelane aastapalk on suhteliselt väike. Valitsusliikmete tasud on küll üsna kõrged — 5.000 naela aastas (lordkantsleril ulatub see koguni 10.000 naelani), kuid sageli juhtub, et ministrid (näiteks praegune peaminister) sedagi tasu vastu ei võta. Pensioniõigust en-

dised ministrid, välja arvatud lordkantsler, ei evi. Ja hea komme ei luba ka lordkantsleril seda võtta, kui tal on muid tulusid. Kui lord Birkenhead 1928. a., siirdudes tööstuse teenistusse, tahtis endale teha erandi, tekitas see avalikkuses nii suurt meelepaha ja üldist hukkamõistu, et ta oli sunnitud pensioni loovutama heategevaks otsarabeks.

On üsna harilik, et ministrid kohtadelt lahkudes on üsna vaesed, nii et neile peab rahva hulgas kingitusi koguma, nagu tehti omal ajal Asquith'ile. Šotimaalt põlvnev ameerika multimiljonär Andrew Carnegie asutas pensionikapitali teenetega poliitikute jaoks. Esimene riigimees, kes sealt sai 2.000 naela pensioni, oli Lloyd George. Paljude tuntud poliitikute tulevik on kindlustatud sel teel, et poliitilisest elust eemaldudes neile varutakse kõrgepalgalised kohad majanduslikes ettevõtteis. Samuti kindlustatakse ka kõrgematele ametnikele ja sõjaväelastele pääs hästitasutavaile kohtadele tööstus-kaubandus- ja pangandusettevõtete juhatustes.

Vaatamata kõigele on inglise parlamentlik demokraatia vankumatu ja rahva usaldus parlamentlikule valitsusele vääramatu. Inglise ajalooliselt väljakujunenud parlament on nii tugev, et ei ole temast kõrgemat võimu impeeriumis. Sellele on alati alistuma pidanud ka kuningas, kui on tekkinud konflikte võimu käsitluses (nagu hiljuti Edward VIII puhul). Inglise ise on uhked oma parlamentlikule demokraatiale ja ühinevad täiel määral lord Bruce poolt 1921 a. ilmunud raamat *Modern democracies* avaldatud seisukohaga, et parlamentlikku demokraatiat tuleb pidada üldiselt normaalseimaks ning loomulikemaks riigivormiks.

Agu Peerna linoollõige

Talv Viljandi lossimägedes

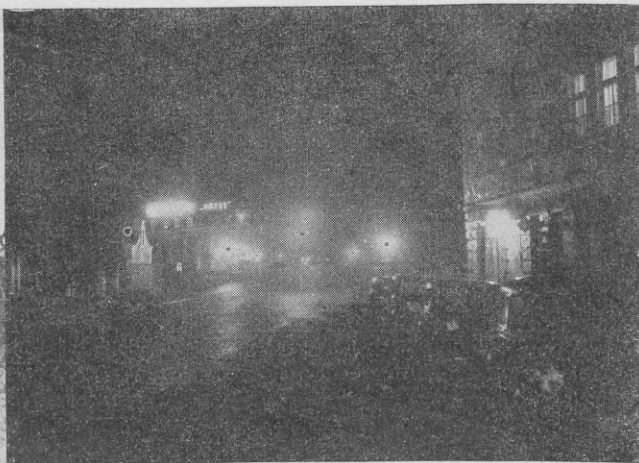
Foto Kiisla

Pilte tänavustest jaanuari-ilmadest

Foto Hinto

Koormavedu küllateel

Tartu Raekojaplats uue-aasta ööl

Suusatamine on tulevikusport

Spordi praegune valdav võidukäik põhjeneb sellel sisemisel käsul ja vaistude nõudel, mida Rousseau omal ajal tõlgitses oma tuntud üleskutses „tagasi loodusesse!“ Mida kaugemale inimene on eemaldunud loomulikkusest, seda rohkem on hakatud tähelepanu juhtima nende vaistude nõuetele. Nüüdisaegne sport püüab tegevustega aheldatud inimestele anda loomulikku liikumist looduse hõlmas. Mida rohkem mingi spordiharu seda nõuet suudab rahuldada, seda suuremad võimalused on tal saada suurte hulkade harrastuseks. Kuna suusk on otseselt vältimatu sellele, kes tahab talvel liikuda looduse hõlmas, siis on suusatamisel erilised eeldused levida kõikjale, kus on talve ja lund. See ei olegi puht põhjamaade erisport. Suusatamine on levinud juba kõikidesse maadesse ja maaosadesse.

Ometi suusatamine on üks neid spordiharusid, mis levimiseks ei vaja võistluste kihutust. Ja ega suusavõistlused meilgi pole palju teinud selle spordiharu vastu huvi äratamiseks võrreldes retkesuusatamisega. Võistlussuusatamine, nagu iga teinegi võistlus, jääb teatud määranii ikkagi üksikute spordiks. Seepärast suusavõistlused on osavõtjate arvu poolest võrdlematult retkesuusatamisega, või ütleme ilustamatult „pühapäevasuusatamisega“. „Pühapäevasuusatamise“ suur tähendus on eriti selles, et ta paneb liikuma tuhandepäisi hulki; juhatab neid looduse hõlma ja teeb maastikke ja avaraid lagendikke kättesaadavaks, nauditavaks.

Et meilgi nii on läinud, et suusasport on saanud teatud määral ka „moespordiks“, selleks on tõuget andnud Alpimaade eeskujud. Kesk-Euroopast me ju kõik muudki moed saame! Seal on otsustatud ka suusaülikonna küsimus. Kesk-Euroopa naiste otsustav rõivastumine suusapükstesse tähendas naiste suusaharrastuse arengule sama otsustavat tõusuteed, kui murdmaade harrastuse algus vähe varem. See tegi suusatamise ka naistespordiks.

Alpides on harrastatud mäesõitudest just slalomsuusatamine ja suusahüpped, missuguseid meil juba puht tehnilistel põhjustel pole võimalik selles ulatuses harrastada. Kuid sellevastu on meilgi omapäraseid ja meeldivaid suusamaastikke, mis ikka rohkem ja rohkem enestele tõmbavad tähelepanu, suurendades suusatajate hulki. Tõsiasi on, et suusatamine on meilgi muutumas rahvusspordiks, nagu ta seda on meie põhjapoolseis naaberriikides, ja seda kaunist spordiharu võib täie õigusega nimetada tulevikuspordiks. E. A.

Perekondlik poliitika

On juba kord nii, et iga võimulolija ja suurmees arvab lõpuks ikka, et tema on ainutark. Ja nagu iga isa loodab, et poeg pärrib ta vaimuanded, nii ka võimumees. Veri on ikka paksem kui vesi.

Et kuningad pärivad oma koha, on kõigile täiesti mõistetav. Teisiti polegi nad õieti kuningad. Kui aga muidu riigimees käib sama teed — siis asi ei ole nii selge. Inglismaal küll on tekkinud poliitilised perekonnad. Ja mõnigi neist on järgemööda andnud tähti poliitikataevasse. Tuletagem näiteks meelde Pittisid — isa ja poega; Chamberlaine; viimasel ajal kõnnib seda teed perekond Macdonald jt. Poeg pärrib isalt koha parlamendis ja jätkab sama ringkonna esindamist.

Meil oli üheks teravamaks süüdistuseks vana erakondliku süsteemi vastu see, et kippusid tekkima elukutselised poliitikud. — Mis rahva esindajad need enam on!, — ennäe! hüüti. Ja nõuti mehi otse adra tagant. See nõue on püsinud, nagu selgus rahvuskogu valimistel. Huvitav aga, et meie eeskujumaal — Inglismaal ei nõuta mehi adra tagant. Ringkond on nõus sellega, et isale järgneb poeg — nii siis juba elukutseline poliitik. Ja võib-olla on see koguni hea ja õige. Päritud kogemustega suudab ta kindlamini kaitsta oma valijate huve. — Loomulikult ainult siis, kui säilib kontakt rahvaga ja poeg tõesti evib vähemasti osalt isa võimeid. Ja see kontakt säilib erakonna kaudu. Väikesed parteilikkmed adra tagant, tehastest, büroodest annavad talle edasi rahva tahte, soovid, vajadused, tunded; suruvad need talle otse peale.

Veri on aga paksem kui vesi ja seetõttu isa tihti ei näe neid puudusi, mis esinevad poja juures. Isa autoriteet katab need alguses ka valijate eest ja juhtub, et kord läheb esindajaks vääritud. Siis aga mõistab rahvas valimiskastide juures kohut ja suure mehe väike poeg peab taganema väikese mehe suure poja eest. Ja seda juhtub sagedamini.

Palju enam kalduvusi võimu pärandamiseks on siiski diktaatoreil. Ei ole olnudki maailmas diktaatorit, kes

ei oleks püüdnud määrata oma võimujärglast, olgu selleks siis poeg või mõni muidu soosik. Mõlemal puhul võib järglane olla õige, palju sagedamini aga on ebakohane. Enda ainutarkuses veendunud ainuvõimas võib soosiku hindamisel rängasti eksida, hinnates lõpuks mehe võimeid ta meelitamisoskuse järele. Umbes seda rada läks alla printsipaadiaegne Room.

Nüüd kõnnib, või vähemasti püüab sama rada kõnnida „uues Rooma Imperiumis“ Mussolini. Ta tahab luua princepsi dünastia. — Või on parem võrrelda teda Franki maior domusega ja Jaapani šoguniga, sest tema kõrval näib esialgul säilivat varjukuningas? — Üks kõik. Igatahes see on rada, mida tahavad käia diktatuurid. Ja siin on pärast õige tee leidmine juba palju raskem. Diktaatori poeg ei ole oma võimu enam saanud rahvalt, mis ime siis, kui võimutäius laseb tal kerkida meelitava mõtte: riik — see olen mina. Praegugi Itaalias 1½ miljonit parteiliget moodustab rahva. 1½ miljonit saama-meest 41 miljonilisest rahvast seisab valitsuse selja taga. Sellest 1½ miljonistki on osa veel noorfašistid — lapsed. Ja sellele seljatagusele ollakse uhke! — On juba kadunud kontakt rahvaga esimeses põlves, mis siis arvata teisest! — Rahvas ei ole enam millekski tähtis, oluline on vaid riik. Ja riik — see on duce.

Samu aja märke võib tähele panna mujal. Juhi või diktaatori perekond upitub ikka enam esile. Olla riigipea poeg, vend või ka lihtsalt sugulane, tähendab au ja raha. Kui mõni suguvõsast ei vääri ametlikku esiletõstmist kõrgesse riigiametisse „suurvürstina“ või „printsina“, siis on küllalt äriettevõtteid, mis suudavad maksta „kõrguse“ nime eest. „Demokraatlikud“ riigipead ajavad dünastilist poliitikat ja soodustavad ning soomustavad perekonda. Toimub see, mis oli keskaja dünastilise poliitika kõige mustemaid külgi.

See kõik manitseb rahvast ettevaatusele ühe erakonna, omameeste ja perekonna poliitika eest.

V. M.

Tartu Kivisild õhtuses udus ja hommikusel härmatises

Madridi peatänav pärast mässuliste pommitamist

F. Dreverk

Hispaanlaste traagilisest elutundest

Hispaania mõtlevamad pead on juba sajan-deid valusalt juurelnud oma kodumaa eneseteostuse küsimust. Rahvahulga päevast päeva elades loiduse ja teadmatuse rahu, ahistab üksikuid mõtlejaid geograafiliselt liiga lähedane Euroopa oma eeskuju ja saavutustega. Kodumaa poolikus, puudus, mahajäämine, võrreldes Püreeneede-taguse maaga, painab neid. Nad uurivad Hispaania mandumise põhjust ning näevad Hispaania eneseteostust ainuüksi Euroopa tsivilisatsioonile, tema tehnilisele kultuurile järeljõudmises, euroopalikuks saamises.

Euroopa on olnud kõigi edust-unistajate palavaimaks sooviks. 17. sajandil kaebab Fajardo: „Meie põllud ootavad käsi, mis neid hariksid.“ Mõõdunud sajandil vaevu 25-aastasena enesetappe läbi lahkunud romantiline tulinahk Larra lausub kurvalt: „Kõik läheb pikka meie seas... Kammitsate maal! Ei töötata ega mõtelda... Me ei sammu ühel ajal teistega: meie jääme seisma.“ Ning kurvalt nendib ta: „Oli, jah, suur kirjanduslik öitseng, kuid meie kirjanduses polnud süstemaatilist, uurimuslikku, filosoofilist iseloomu, ühe sõnaga kasulikku ja progressiivset.“ Azorin, kaasaegse Hispaania erk mõtiskleja, näeb kodumaa mandumise põhjust sõdades (Hispaania on kodusõdade ja putside maa ning praegune kodu-

sõda on vaid üks paljude seast), vastikuses töö vastu, maa söötijätmises, intellektuaalse huvi puuduses. Nende juurdlejate hulgast nimetaksin veel Angel Ganivet, kes ühendas oma isikus sügava armastuse Hispaania ning eriti oma kodulinna Granada vastu tõelise eurooplusega. Ta on kirjutanud ka Põhjamaist, olles konsuliks Helsingis, siis Riias, kus end piinavaile probleemidele leidis lahenduse vabatahtlikus surmas Väina voogudes (1898). Ta leidis oma rahva põhipuuduse tahtetuses, abuulias ja hukkus ise selle kätte.

Kõik need mõtlejad on jätnud kaalumata küsimuse, kas ei vajaks Hispaania orgaaniliseks edasisammumiseks vahest midagi muud kui ühekülge ja mõistusliku Euroopa eeskuju. Et Hispaanial ei näi olevat sisemist vajadust ega eeldust euroopalikkuse järgi, ei tarvitseks talle veel sugugi olla miinuseks. Seda leiabki praeguse Hispaania tunnustatud vaimne juht, Salamanca ülikooli rektor ja kreeka keele professor äsja surnud Miguel de Unamuno, ilukirjanik, esseist, filosoof, poliitiline pagulane, Hispaania mitmekülgsemaid ja haritumaid inimesi. Tema arvamine väljendub parimalt teoses „Traagilisest elutundest“.

See mitmekülgsete ainevaldade harrastaja, kõigi keelte oskaja võttis ausalt ette ekskursiooni Euroopa vaimumaaailma, et otsusele jõuda oma

maa ja vaimu väärtus: tühjana väljub ta Euroopa rikkalikkudest teadmiste ja kultuurisalvedest, hing jäi tühjaks. „Euroopa pole muud kui geograafiline kujutelm, millest oleme teinud peagu metafüüsilise mõiste. Nad võivad meile rahulikult jutustada Euroopast. Tiibeti tsivilisatsioon on meiega üheaegne, ja ka see annab inimestele elujõudu. Ei, teaduses üksinda, kui ülev ja sügav ta ka oleks, ei ole veel mitte meie lunastus sellest elust.“ Ning mujal: „Võib olla otsivad veel rahvad sealt (s. t. Hispaaniast) hinge, mille teadus neilt on röövinud.“ Unamuno tähendab siin euroopa kultuuri ebakohale: liigsele ning ühekülgele mõistuslikkusele, mis lämmatab hinge ega suuda rahuldada sügavamast sisemist elu elavat inimest. „Elav surematu inimene on rohkem väärt kui kõik teooriad ja filosoofiad. Teised rahvad on maailmale jätnud enne kõike korraldusi ja raamatuid, meie oleme jätnud hinge. Püha Teresa kaalub üles iga korralduse, igasuguse „Puhta mõistuse kriitika“. Kõik teadlased töötagu euroopa viisil meetoodiliselt ja kriitiliselt, tootku ja eelistagu üle kõige kultuuri. Nii tapavad nad oma elu kui ka surma.“

Unamuno vihjab praeguse aja nõrkusele — sisemise elu puudusele ning kindlasti piisaks ühest tõelisest sügavast hingest paljudele elu, jõu ja vaimustuse sisendamiseks. Ülemaise, igavese olemasolu asemele asetab Euroopa sihiks edu, mõistuse, teaduse. Unamunot ei rahulda aga muu kui igavik, hinge surematus on ainuke tõeline elu probleem. „Just hinge vajame, mõistus, teadus neelab aga hinge.“ Unamuno, kirurg ja ese ühes isikus, olles ise elava hispaania traditsiooni saadus, keda olevat kutsutud reaktioonääriks ja jesuüdiks (nagu ta ise ütleb), lausub ennast lahatas, et avastada hispaanlase õiget olemust: „Mina tunnen eneses keskaegset hinge ja ma usun, et ka minu isamaa hing on keskaegne, et see läbi renessansi, reformatsiooni ja revolutsiooni on ustavana säilinud, et ta kõigest küll õppis, end aga sisemiselt ei lasknud liigutada. Tema säilitas nn. tumedate aegade vaimse pärandi.“ Praegusaja kultuur on tehniline, keskaja oma aga oli hingeline, ning Hispaania on, võrreldes Euroopaga, spiritualistlikum. Unamuno osutab siin õiget põhjust. Hispaania pole läbi elanud seda palavikulist ajastut, kust muu Euroopa sai oma arengusuuna, tõe ja teaduse sihi, ilmaliku sihi, inimese iseseisvate võimete ja töö pühituse — renessansi. Hispaania on maa ilma renessansita, mis möödus temast sügavamaid jälgi jätmata, sest renessans polnud vastav tema vaimule. Inimesed said renessansiajal kodanlisteks, hispaanlased aga jäid rüütlikeks. Külas sammuvad *hidalgo*'d, näo alaosa peidetud kulunud *capa*'desse, ning vahivad lagunened majal vappi, mis keelab neid tööle andumast. Igaüks elab oma paljude esivanemate uhkuses, ümbrus aga mandub ja laostub. Nii kujutas 17. sajandil Fajardo. Renessans tõi inimese huvid maa peale,

koondas need oma otsesele ümbrusele. Hispaania aga on ikka tegemist olnud usu ja hingega ning igapäevaelu korraldus jääb paratamatult unarusse. Hispaanlane ei aja taga igapäevaelu mugavust, ta töötab enamasti niipalju, kui tal elamiseks vaja on, ning seepärast on ta elus suurem filosoof kui muu eurooplane, kes mattub mõnuelu ahnitsusse.

Hispaanlastele on usk selleks, mis viib ta välja tavalisest passiivsusest, viljastades tema tegusid ning innustades tema sisejõude. Katolitsismi (mis hispaanlasele on identne üldse usu mõistega) puhtuse kaitsmine ja säilitamine on Hispaanias toimunud muhameedlasile võrduva fanatismiga; see on olnud selle maa ja tema valitsejate ülesandeks. „*Guerra, guerra contra Lucifer!*“ (Sõda, sõda Lutsiferi vastu!) lausus ju ka kuningriikliku Hispaania hümni viimane rida. Ning kui reformatsioon hakkas ähvardama katolitsismi mõju, võrsus Hispaaniast õigel ajal reformatsiooni vastane juht, rahva tahteloiele üldloomule vastandina — tugevaim tahteinimene Loyola. „Usk on realiteedi allikas, sest ta on elu...“ „Ühe mahakummarduva hulga ühise laulu *miserere* kaalub üles filosoofilise raamatu.“

Unamuno ütleb: „Minu nooruses, juba minu lapsepõlveski ei jätnud koledaimadki põrgu kirjedused minusse õiget muljet, sest juba siis ei tundunud minule midagi koledamat kui ei-midagi (*nada*). Ma tundsin meeletut nälga olemise järgi, „*appetitus divinitatis*“ (nagu ütleb üks meie askeetidest).“ Ta tahab kõike muud kui seda „nadmist“. Talle on mõistmatud need inimesed, kes on ükskõiksed oma edasikestvuse, hävimatuse vastu. „Ma ei taha aga mitte surra. Ei, ma ei taha seda mitte, ja ma ei taha seda ka mitte tahta. Tahan alati, alati, alati elada! Ja tahan elada sama armetu minana nagu ma end täna ja siinsamas tunnen ning just seepärast piinab mind küsimus minu täitsa isikliku hinge kestvuse järgi.“ Mitte asjata ei väideta hispaanlasi olevat maapinnalähedasem rahvas, sest maisuses püsimine, maisuse joon ilmneb ka usus. „Mind hirmutab mõte end ühel päeval lahti kiskuda oma lihast. Veel enam kohkun ma mõtte juures, end lahutada kõigest tuntavast ja esemelisest, igast objektist.“ Unamuno tsiteerib üht hispaania augustiinivenda Pedro Malon de Chaide't, kes ütelnud, et ta tuneks nukrust, olles taevas üksnes hingega. Ta ei muutuks enne rõõmsaks, kui ta endine ihu teda jälle kataks. Unamuno ei resigneeru võimaluse ees ühel päeval olla täiesti olemata. See elutraagika tunne on hispaanialik ning ühes sellega katoliiklik, nagu ütleb Unamuno. Rahutus oma pattude pärast pole katoliiklaste juures kunagi nii suur kui protestantidel, sest kirik tuleb siin vastu — pihi näol. Tõeline patt, patt püha vaimu vastu, mida andeks ei saa, on ketserluse patt, omal käel mõtlemise patt. Teatavasti on Hispaanias vabamõtleja, ketser halvem kui mõrvar, varas või abi-

Salk vangistatud valitsusväelasi Hispaanias

elurikkujä. Raskeim patt on kuulumatus kiriku vastu. Inimesel on siin oma paremus, vastutusepuudus, kuid need usupiirid halvavad iseseisvat mõtlemist, ei vii kunagi sisemisele võitlusele.

„Nullum nominem alienum me puto,“ ütleb Unamuno. Tõeline vend on talle lihavereline inimene, kes „sünnib, kannatab ja sureb (enne kõike, kes sureb), kes sööb, ja joob, ja magab, ja mõtleb ja armastab“. Ristiuskki on peamiselt agoonia, mitte surma ületamine. Lunastaja kannatus, verevalamine on peaasi, ning Kristuse kannatamine valitakse lemmikpühaks, peapeoks. Suur nädal, *semana santa*, tekitab suuri ja sügavaid protsessioone. Süvenemine Kristuse kannatusisse on puhastuseks ja lohutuseks. Valude ülistus, peatumine sellel ning selle kujutamise on peaasi. Pidulikes protsessioones kantakse eriti neid pühakute pilte, kelle haavad on väga selgesti rõhutatud, mitte niivõrd hingeliselt kui kehaliselt. On ju hispaania maalikunst erinenud ikka oma realismi poolest, ning hispaania kerjusedki asetavad oma kehalised vead ja puudused suurema vabadusega nähtavale kui kuski mujal maal ning ühegi piinlikkusetä. Kohe *santa semana* pühade protsessioonide järele algavad Lihavõtte esimesel pühäl härjavõitlused, kuhu hispaanlased lähevad ühelt poolt oma verejanulisust „ära reageerima“, teisalt nautima veel muistse heroilise aja julgust ja surmapõlgust kunstipärasel vormis. Selles kannatuse kultiveerimises, rõhutamises ja talumises ilmneb veel hispaanlaste kultuurist puutumata, toores jõud. Unamuno tuletab meelde, kuis keegi prantslane tähendanud uhkelt, tema rahvas ei laskvat end tüsata.

„Kurb paremus!“ lausub Unamuno. Teisel ütleb ta äärmiselt tähtsa ja hispaanlaste iseloomustava lause: „Meie ülev põrunu, meie eeskuju Don Quijote kohendas habemeajaja kausi, pani endale kiivriks pähe ja sai surematuks, s. t. naeruväärseks.“ See on see hispaanlastele omane irrealisuse tunne. Don Quijote elus olid realiteediks mitte veskid, vaid hiiglased.

Unamuno ei saa mööda *Don Quijote*'st, nagu ei saa seda ükski mõtleja ja probleemega piinlev hispaanlane. *Don Quijote* pole mitte üksnes Cervantesi loodud teos, Cervantes oli vaid kroonikuks. Don Quijote ja Sancho Pansa kuuluvad igale, kes neid eneses järele loovad. Unamuno peab Cervantes'e tõlgitsust parandama, sest Cervantes ei saanud oma sangarist mitte alati õieti aru. „Mulle ei lähe korda, mis Cervantes sinna tahtis panna või mitte, ja mis tal on õnnestunud. Mina leiän selles vaid elavat . . .“ „Meie, hispaanlaste filosoofia elab ja tuleb esile meie kirjanduses, elus ja teotsemises eeskätt meie müstikas ja mitte filosoofilisest süsteemest: see on konkreetne. Hispaania mõttesangar Don Quijote on aga üks elavam ja tõelisem kui kõik filosoofid kokku. Mis on Loyola ja meie müstikute maailm muud kui kihhotlik? Quijote ei võidelnud ideede, vaid vaimu eest. Meie ei otsi mitte vaid tõe, kaunist ja head, hoopis rohkem — me otsime indiviidi säilimist ja edasikestvust, mida need väärtused esile ei too . . .“ „Kihhotism on meeletuim loige keskaja võitluses temast võrsunud renessansiga. Sest meie, hispaanlased, ei tegutse millegagi nii väga kui iseeneste õienduste ja tülidega.“ Selles ongi põhjus, miks Hispaania on kultuurivõimetu:

Poolakad tulevad...

Nüüd siis paistab teoks saavat „Kiviõli“ kaevandusomanikkude ja direktorite ammune soov: töölise palgavõitluse ajal algatatud vastuataak poola töölise sissetoomiseks on jaatavalt otsustamisel. Selle asemel, et eesti töölisele tööandmises vähematki vastu tulla, keerutatakse juttu töölise puudusest, eesti töölise vilumatusest jne. Ning kaasa lööb sellele ka Põllutöökoda, kes arvab, et peaks peaaegu keskaegsete sunnismisuse abinõudega hoidma eestlast talutöös: kuhu ta ikka läheb, kui tööd ei ole, kuna vabrikutes ja tööstuses töötavad välismaalased.

Eks ole see tähelepanuväärne kokkulangevus: sakslased ostavad Eestis talusid kokku, et meid päästa peremeeste puudusest, ja poolakad tulevad meie vabrikutööstusel „elu sees hoidma“. Ning meie oma vabrikute direktorid kõnelevad avalikult, et eestlane ei olevat kogu iseseisvuse ajal ära õppinud põlevkivi kaevamist.

Meie oleme veendunud, et need põhjendused, millele alusel tahetakse „Kiviõlisse“ sisse vedada poola töölisi, ei pea paika vähemalgi määral. Kui aasta eest, vastpuhkenud palgavõitluse ajal see küsimus üles võeti, kõneldi 1100 töölise sissevedamise vajadusest. Nüüd on järele jäänud ainult 200. Kust saadi vahepeal 900 töölise ja kas siis tõesti puuduvat 100—200 enam kodumaalt leida ei ole? — Meie arvame, et Eestis omi töölisi jätkub veel mitu korda suuremgi tööstustõusu jaoks kui oleme üle elanud seni. Lahendatagu ainult otstarbekalt töölise jaotamine, hoitagu palgad ja muud elutingimused inimlikul tasemel — siis ei ole kusagil töölise puudust.

Kui meie põllumehed kurdavad, et taludes puuduvad töölised, siis on see väga suurel määral nende eneste süü. Meil on väga väike protsent talusid, kus sulane saab end a elu normaal-

selt arendada, kus tal töö läbi aasta on kindlustatud. Koguni perepojad ei saa oma tahtmist mööda elada oma vanemate kodus, enne kui on juba 50—60 a. vanad, nagu sellest viimasel ajal palju on kirjutatud. Siin peaks Põllutöökoda teisi abinõusid otsima, et seisukorda päästa.

Sama häda valitseb kaevandustes, kus korraldamata seisavad nii korteri, üldise heakorra, kui ka palga- ja tööolud. „Kiviõli“ ei saa enne endale vilunud ja kindlat töölise kaadrit, kui ta ei ole otstarbekalt ja õiglaselt lahendanud neid olulisi küsimusi. Meil ei ole ju mäetöölise jaoks erilist tööliskaitset peaaegu olemaski ja ometi nõuab see raske ning kergesti invaliidistav elukutse seda tungivalt.

Kodustagu „Kiviõli“ meie suured hulgid rändavaid töölisi, siis saab ta endale alatise ja vilunud töölise kaadri. Kunda tsemendivabrik näiteks on seda juba suutnud ning oma töölisega loonud väga hea ja sõbraliku vahekorra. Kas ei võiks „Kiviõli“ direktorid sealt minna eeskujuks võtta selle asemel, et Poola poole ohata. Lastagu tööstusel areneda normaalselt, pakkumise ja nõudmise alusel, siis seisavad pooled võrdsetena vastamisi. Kapitali kasu huvides võõraid töölisi sisse tuua, et sellega palgataset madalal hoida, ei peaks kultuurisel ja demokraatlikul maal lubatud olema.

Et „Kiviõlil“ töölise puudust ei ole, teab igaüks, kes lähemalt tunneb elu kaevandusrajoonis. Kui mõni aeg tagasi juttu oli töölise puudusest, tekkis nii suur töölise pakkumine, et peaaegu iga päev käis inimesi tööd otsimas ja koguni väga kaugele, Eesti lõunapiiriltki. Ja eks ole „Kiviõlist“ vallandatud suur hulk vilunud töölisi, kes möödunud streigi ajal palka juurde nõudsid. Nende asemele tahetaksegi nüüd vist poolakaid tööle tuua!

Eesti tööline kindlasti ei karda tööviljakuse

ta ei anna kultuurile järgi, Quijote ei anna milleski järgi.

Don Quijote jättis maailmale kihhotismi. Suurim temas oli, et ta välja naerdi ja võideti, sest võidetud olla on sama palju kui võita. Surelik Don Quijote mõistis enne surma oma koomilisust ja kahjatses oma eksimusi. Surematu aga mõistab neid ja kasvab neist üle: ta ületab oma koomilisuse ilma seda enesest ära heitmata. Ta ei anna alla, ta pole pessimist. Ta võidab enese, kuna ta ise end välja naerab, end naerule viib. See surematu Don Quijote on eeskujuks ka Unamunole, kes ei otsi vabandust ega põhjust Hispaania mandumisele, vaid kes leiab kõige ületuseks selle paremuse ning paratamatuse, mida see peidab.

Don Quijote on õigusega hispaania rahvuslik evangeelium, sest ta annab hispaanlasele samuti jõudu kannatuste väärrikaks talumiseks siin maa-

ilmas nagu uskki. Usund ja Don Quijote on kaks allikat, kust hispaanlased ammutavad oma jõu. Mitte juhuslikult pole Unamuno nii palju tegelenud Don Quijotega, sest ta on teadlik hispaania rahva traagilises saatuses seista ja võidelda selle eest, millest muu Euroopa on mõistusekultuuri abil ammu üle jõudnud. Usund ja hing, see on see rüütliromaanide koodeks, mille eest veel hispaania rahvas võitleb. See on kahtlemata naeruväärne üleolevalt mõistuslikule Euroopale. Unamuno leiab praegusel ajal hädaohtlikuma inkviisitsiooni olevat naeruväärsuse, mida tuntakse enda ees ja enda pärast. Oma intellekt mõnitab usklikkust. „See on minu südametunnuse vasturääkivus, mis ütleb Ja minu ajule, mis ütleb Ei“. Elu on aga tragöödia, tragöödia omakorda alatine võiduta võitlus, lootusetagi võidule.

„Kiviõli“ tuhamägi

ega oskuse poolest võistlust ühegi maa ega rahvuse töolistega. Praegugi on palju enam kaevanduse juhatajate enda süü, et maa-alused mehed ei saa anda täit normi kive päevas, kuna vabrik ei suuda meestele ette anda küllaldaselt vagunette. Ja nii on mehed sunnitud külmas, niiskes ja alatises tuuletõmbuses olevas maa-aluses käigus ootama tühje vaguneid. Lõpuks poola söekaevur oleks „Kiviõlis“ sama vilumata kui eesti talusulane või põllukivide lõhkuja, ning tal tuleks seal kõik otsast peale ümber õppida, pealegi võhivõoras ja umb-

keelses ümbruses ning oludes. Meie oma inimene on palju tuttavam kogu olukorraga, mis siin valitseb, ja on sellepärast asendamatu.

Ning kui eesti töolistel peakski olema mõndagi õppida kaevandustöös, siis õpetatagu neile seda ja ärgu toodagu pagulasi siia õppima. Neid pagulasi on niikuinii „Kiviõlis“ palju. Kogu „Kiviõli“ ümbruskond kannatab venelaste ja igatsorti muude pagulaste „õnnistuse“ all.

Välismaa (L.-Aafrika) põlevkivikaevandused tahavad endile Eestist palgata põlevkivikaevajaid spetse-eestlasi, meie vabrikud lähevad neidsamu spetse otsima Poola kaevandustest! See tundub meile enam kui imelik. Eesti töolistel aga jääb nii veendumus, et tahetakse siia tuua inimesi, kes nõus on kõikide ettekirjutatud töö- ja palgatingimustega ning keda tõrkumiste ja mõnesuguste nõudmistega esitamise korral võib rahustada maalt väljasaatmisega.

Meie ei usu, et sel viisil hoitakse kodurahu ja edendatakse tõsiselt eesti tööstust ning tõstetakse rahva majanduslikku taset, mis ometi oleks hädavajalik. Ka töösturilt tuleb nõuda ülesehitavat tööd meie rahvuslikus vaimus, kuigi seal see vaim vast dividendi mõne protsendi võrra madalamale viib.

E. R.

Marie Reisik 50-aastane

Marie Tamman-Reisik sündis 6. veebr. 1887. aastal Pärnumaal, Kilingi-Nõmmel. Lõpetas Pärnu Tütarlaste gümnaasiumi 1904. a. ja omandas prantsuse keele õpetaja kutse 1908. a. Abiellus adv. P. Reisikuga 1911. a.

Juba vene ajal asus M. Reisik energiliselt tegevusse naisliikumise alal, olles meie esimese naisorganisatsiooni — Tartu Naisseltsi asutajaid ja juhtivaid tegelasi. Tookordseis oludes piirdus organisatsiooni tegevus peamiselt naise isiksuse arendamise ja tööoskuse tõstmisega,

eriti rahvusliku käsitöö alal. Ühtlasi selgitati naisliikumise sihte, äratades naistes rahvuslikku iseteadvust. Töö andis tulemusi, 1917. a. astus kokku I Naiskongress ja esijoones võeti vastu otsus, et Eesti olgu iseseisev riik Vene föderatsioonis. Järgnes naisorganisatsioonide loomine üle maa ja 1920. a. Eesti Naisliidu asutamine. Asutamiskoosolekul valiti E. Naisliidu juhatajaks Marie Reisik kes on seniajani juhtinud E. Naisliidu tööd. Teravishoid, emade ja lastekaitse, haridus, eriti naiste kutseharidus, naise õiguslik seisukord — need on küsimused, mis ikka on seisnud E. Naisliidu töökavas. Eriti hoogsalt on arenenud E. Naisliidu töö viimaseil aastail: on koos teiste org, ellu kutsutud Kodumajanduskoda, asutatud, kodumajandusinstituut, korraldatud õpilaskodu maalt pärit tütarlastele jt.

Poliitilisest tegevusest on meil aktiivselt osa võtnud võrdlemisi vähesed naised. M. R. on üks neid, kes on kaasa töötanud Eesti riigi rajamisel ja pärastpoole rahvaesindajana olles Asutava Kogu ja IV Riigikogu liige; kõnede ja ajakirjanduse kaudu on ta arendanud naiste poliitilist mõlemist ning õhutanud naisi kasutama oma poliitilisi õigusi.

Ajakirjanduse põllul on juubilar töötanud a. a. 1911—18 Tartus „Naiste Töö ja Elu“ toimetajana ja aastast 1926 Tallinnas „Naiste Hääle“ toimetajana.

Pedagoogina toimis M. R. Tartu ja Tallinna koolides kuni 1921. a., siis järgnes pikem vaheaeg. Kodumajandusinstituudi asutamisega pöördus M. R. uuesti hariduspõllule ja toimib alates 1935. a. instituudi juhatajana. Instituudi loomine ja arendamine on lasunud peamiselt tema õlgadel.

Soovime juubilarile parimat tervist ja jõudu oma üldkasuliku tegevuse jätkamiseks. A. T.

Pr. M. Reisik (teises reas paremalt teine) oma õpilaste keskel

O+LUTS RÕUGIS

(Järg)

Ja vanade tuttavate jutt keerleb edasi, kuni lõpuks ütles Georg Aadniel Kiir selle suure sõna:

„Nüüd, kurat, põletan pealinna.“

„Noh, hea,“ kostab Arno Tali, „siis sõidame koos.“

„Täna,“ kordab Georg Aadniel, „sõidan Tallinna ja vaatan veel kord järgi, kas tõesti pole olemas tõe ja õigust siin maailmas; kui ta on, siis ma võtan tal sabast kinni ja nihutan enda poole, aga kui teda pole, siis jätan sinna paika kõik selle prahi ja puru.“

Ja siis mida rohkem Kiireke rääkis oma vennaga ja oma abikaasaga, seda tigemaks läks tema hing ja vaim; ja kui jõudis kätte aeg, mis oli ära tähendatud kalendris, siis ta haaras nurgast vihmavarju, tõmbas kulmud õige kipra ning ütles:

„Las ma siis õieti nüüd lähen ja vaatan!“

„Jorh läheb Petserisse pörsaid ristima,“ hüppab Benno töölaualt. „Küll oleks tore vaadata, kuidas ta neid asju ajab, kuidas ta saab kätte oma normaaltalu, mille ta on võitnud oma rinnaga. Oh, ime vägi, küll tahaksin olla seal juures, kui Jorh ajab oma asja tõe ja õigusega.“

Agas Jorhi abikaasa paneb käed risti ja Jumal ise teab, mis mõtleb tema tasane meel. — Mees läks, see on kindel, aga kuhu poole nimelt, seda ei tea kunagi kindlasti.

Georg Aadniel Kiir jõuab koos Arno Taliga vaksalisse, hirmsa vihaga küsib pileti otsemaid teid Tallinnasse ja siis rongis oma kaaslaste keskel tõstab häält.

„Kas see on mõni kord?“ küsib kähiseva häälega, ilma et vaataks kellegi otsa. „Praegu ma sõidan Eesti pealinna, suurte ja võimsate asjaajajate juurde — ma ei tea, mis minust saab, kuid ma otsin ainult tõe ja õigust.“

Arno Tali kuulab hoolega koolivenna juttu, kuid ise räägib vähe vahele. Kiir ei pane seda tähelegi, kuna tal on oma plaanidega palju tegemist sel tähtsal sõidul.

Issandal Jumalal on palju hommikuid ning üle oma töölaua ulatas ta ühe sellise ka Kiirele kätte, mil see jõudis Tallinna vaksalisse. Seal siis unine ja pusane Kiir ronis ühes Tali Arnoga rongist välja, läksid koos

puhvetiruumi ja jõid klaasi kuuma teevett. „Oot, oot, nüüd ma alles teen maamõõtjaile alla selle kibeda!“

Umbes tunni aja pärast meie vanad sõbrad lahkuvad; Arno Tali läheb oma teed ja Kiir lubab „litsuda otsekohe Toompeale“. Ning sõjasangar Georg Aadniel Kiir asubki liikuma kesklinna poole... nagu ikka, üks külg ees. Minek oli aus, aga sinna, kuhu ta juhtis oma sammud, ta ikkagi ei leidnud teed nii kergesti; teel ta urises ja andis endale mingit märku, oli's mulle tarvis selliseid sõite?

Jõudes Toompeale, meie pealinna pühamasse paika, oli meie rändur niivõrd väsinud, et istus pingile. Koolilapsed ja kroonuametnikud möödusid temast ning kergitasid kulme. „See frukt on provintsist,“ mõtlesid kõik, tarkadena ja salakavalatena.

„Noh hea küll, kuhu teie siis soovite minna?“ küsis korraga üks hääl.

„Mina?“ tõstis Kiir oma vinge kärsa. „Mina tahan nüüd minna selle kõige kõrgema võimu juurde; ma tahan näha, kas ma saan kätte oma asunikutalu — või ei saa ma seda mitte?“

„Miks te siis ei peaks saama — ma olen pärit sellest samast majast — küllap ma teile välja muretsen asunikutalu ja veel natuke peale selle.“

Kiire meel läks lahkeks. Südames ta juba pidas kõnegi valmis, mille peab kõrgele riigiametnikule, kes jagab asunikukohti.

Suur ametnik läks minema, tõusis ikka kõrgemale ja kõrgemale ja Kiir, Palamuse rüütel hüüis talle poolpõiki järele, et pagan teab, kaugele ta ikka läheb.

Seal ülal ta sai kätte ühe väga suure ja raske härra. Millegi pärast hakkasid värisema tema püksid — see sõit Paunverest Tallinna oli tühine asi, kuid seistes kõrge härra ees polnud see mitte enam nii lihtne nagu esialgu näis.

Suur härra võttis taskust ühe pika paberossi, kinnitas selle veel pikema pitsi otsa ning lausus meie Kiirele:

„Dokumendid, dokumendid, mu armas härra!“

Nüüd mugis Georg Aadniel suus ühte sõna, otseku oleks ta tahtnud seda peenemaks teha kui see tõeliselt oli. Viimaks siiski sai kätte ühe aunime, mis ei tahtnud väljuda tema suust.

Härrad ümber „kerjamismasina“

See ei pruugi sugugi juhtunud olla vaid ühes konkreetses kohas. Seda juhtub sageli kõigis „kerjamismasinat“ miljöödes. Ütleme siis huupi, et allpoolkirjeldatud sündmus leidis aset kohvikus.

„Lähme!“ ütles kõrgealine kapten, „ma vaatan läbi teie asja.“

Sellal kui Hiir läks pidama Tallinnas suurt ärijuttu maa-saamise mõttes, oli vana Lible-purask ajanud hundi-juttu: „Härra Georg Aadniel olevat läinud Tallinna enast pooma, sel juhtumil, kui temale ei anta maad.“

Jaamaülema abi, tema abikaasa, see punasevärvilise kübaraga hea neitsi, nuttis vaikselt, kuuldes Lible juttu, millest ta sai väga hästi aru, sest see naisterahvas polnud kaugeltki rumal; ainult kurvaloomuline oli ta, tasane ja tark hing. Kui eelmises andeis olime tema kohta heitnud natuke nalja, siis peame selle tasahilju võtma tagasi, sest nii mõnigi inimene on palju rohkem väärt kui pakub meile esimene mulje.

Aganüüd näitas end väike Benno oma täies suuruses. „Mis sa pirised!“ hüüdis veeklaasi juurest. „Väga võimalik, et Jorhistki saab asi, kui ta kord enda ära mässab; ja kui ei saa, siis on kah asi.“

Vana ja elutark papi Kiir muheles sinna ja tänna ja viimaks ütles temagi paar sõna sekka. — „Nojaa, ega tal raipel viga ei ole, aga ta on liiga äge.“

Võhik, kes näeks viit-kuut intelligentsi hulka kuuluvat härrat seisvat kobaras ja askeldavat märgatavalt suure andumusega, usuks, et seal on tegemist mõne teadusliku katsega või tähtsa nõupidamisega. Vist on keegi härradest hiljuti sooritanud mõne tähtsa leiutise ja demonstreerib seda nüüd oma sõprade ringkonnas.

Seal on üks arst, advokaat, kohtunik, ülikooli õppejõud ja kirjanik.

Ja kui nende tegevust silmitseda veidi lähemalt, siis võime veenduda, et ei ole tegemist mitte mõne teadusliku katse demonstreerimisega, vaid millegi veel tähtsamaga.

„Kerjamismasinas“ on tekkinud väike rike: viisküsimis viiesendist on raha väljalaskva nipatsi juures ummikusse joosnud ning härrad teevad nüüd katset rahadele muretseda vaba väljapääsu.

Algul lepitakse palja pörutamisega. Seda katsutakse teha teadusliku oskusega, silmas pidades ka otstarbekohasust ja füüsilist seadusepärasust. Nii siis, — mitte lihtne pörutamine, nagu seda tavaliselt ette tuleb poisikeste juures.

Algul, nagu öeldud, pörutatakse lihtsalt rusikaga. Esineb grupis aktsioon, aga pörutatakse ka üksikult. Üksikult pörutamine sünnib siis, kui keegi arvab leidnud olevat mõne uue nõksu, millest loodab tõhusamat tulemust. Siis ootavad tema katse tagajärgi kõik hinge kinni pidades. Muidugi ei järgne ka sellele vastsele pörutamisele mingit tulemust, ja katsetaja loobub

„Keda sa nimetad raipeks, ega ometi oma lihast poega?“ küsis emand Kiir. „Ta toob sulle Tallinnast terve talu ja on selle juures väga rõõmus, kui see tal korda läheb.“

Suur lõrisemine hakkas akna taga: väike meister oli kusagilt kinni püüdnud ühe koera ja sellega ta nüüd mängis — koer oli näljane ja Bennol oli taskus nii mõndagi söögipoolist. Ja kellega on koer veel leplikum, kui just selle inimesega, kel on midagi söödavat taskus.

Nüüd aga lonkis sellest rätsepa majast mööda keegi poollombak mees, kelle nimi oli Joosep Toots. Nende ridade kirjutajal pole enam meeles, mis ta seal luusis, aga seda ta nägi oma kahe silmaga, et Joosep Toots oli jälle platsis: vist küll vana vimm Kiirte vastu. Benno, see avalikem kõigist Paunvere meesterahvaist, võttis kinni ta ühest hõlmast, koer teisest ja pidasid ta paigal; ning vana soldat Joosep Toots ei ehmunud põrmugi, vaid naeris oma harilikku naeru mh-mh-mh-pup-pup-pup. „Ei, ma tulen sisse küll,“ ütles, „aga viimasel ajal ma ei näe enam oma sõpra ja koolivenda Georg Aadnieli. Kuhu ta jäi?“

(Järgneb.)

pettunult, kuna teiste silmis võib märgata väikest kahjurõõmu.

Nüüd võetakse tarvitusele juba peenemad ning drastilisemad, mehaanilised abinõud. Kohtunik proovib rahasid avitada paberist keeratud torukesega, mis aga kohe kõveraks läheb ja raha väljavoolamise avasest palju edasi ei tungi. Arst katsetab prillisangaga, aga ka see katse ebaõnnestub. Siis tuleb kirjanik viimasele meeleheitlikule mõttele. Põhimõtte järele „jõud võidab jõu“ ta on kusagilt hankinud telefoniabonentide nimestiku, asetab selle „kerjamiskasti“ alumisele äärelle ning palub kohtunikku virutada jalaga üks hea pörakas.

Kohtunik virutab. Kuid, nagu teada, ei ole kohtunik harjunud lööma jalaga ja seetõttu satub hoop kirjanikule näppude pihta. Kisa on palju, aga ka naeru. Nüüd langetakse masinale kallale juba ilma kindla plaanita, allasurutud tagasihoidliku vihaga. Masin vappub ja põriseb, ent jääb kangekaelseks.

Aksioon on nurjunud, rünnak tagasi löödud, härrad nõuta. Veidi seisatavad nad veel masina ümber, üks kui teine annab veel kõmaka või teise, aga see sünnib juba ilma tõsise lootuseta, inertsit tõttu.

Peagi on kõik mässamisest tüdinenud, ning igaüks poeb vaikselt tagasi oma kohale jooma külmaksläinud kohvi.

Ag aegajalt heidab mõni ikkagi pilgu masina poole, pilgu, milles on kahetsust ja mõtlikkust: mis pagan tal ometi võiks olla? Kuid proovima ei usalda neist enam keegi minna. Ja kui siis kohvikusse tulevad uued kunded, kah hasartsed masinamehed, siis istuvad need vaikselt ja muigamisi, jälgides hoolikalt teiste tegevust.

See on üks igapäevastest masinalugudest.

Masinainimeste psühholoogia on üldse huvitav.

Siin istub prouake, kes äsja tulnud masina juurest, kuhu on jätnud tervelt poolteist krooni. Seal tuleb tema härrake, paar viiesendilist näpu vahel, ja teadustab, et läheb proovib veidike õnne.

Sa taevas — daam pidi langema peaaegu hüsteerikasse. „No küll võib aga inimene olla loll, — masinaga võidu jooksma. See on puhas raharaiskamine, muud

Teatriüritusi Valgas

Valga teater on noorimaid provintsiteatrite peres. Kahtlemata tuleb kirjutada üldise vaimse loiduse ja piiri mõjutuste arvele, et Valgas, vaatamata linna küllaldasele suurusle ja avaratele võimalustele „Säde“ teatrimaja näol, pole seni arenenud teatrielu, nagu ehk Viljandis, Narvas või Kuressaares. Seda lünka on nüüd asunud tasandama nooremate tegelaste poolt rajatud Valga Teatriühing poolelukutselise teatriga palgalise näitejuhi juhtimisel.

Hooaja esimene poolaeg on mitmeti täitnud esialgseid lootusi, peamiselt küll lavalises osas. Näib aga, et teatripubliku kasvatamine on raskemaks ülesandeks kui lavajõudude arendamine, vaatamata et möödunud poolajal väljamüüdud saal polnud harulduseks. Rõhkem kui 25-a. lavakogemustega näitejuht F. Pettai lavastusel tuli ettekandele 6 tükki, nendest 5 sõnalavastust ja üks operett. Pettai töö tulemused avalduvad kõige enam näitlejate suurenenud esinemiskindluses ja paranenud hääldamises.

Valgustusadeldise ja muude lavaabinõude poolest on Valga teater võrdlemisi õnnelikus seisukorras. Tuleb hinnata dekoraator Rooleidi võimeid — head silma, taibukust ja tööindu.

Hooaeg avati O. Indingu näidendiga „Inimene silla all“, mis aga ei suutnud publikut liikuma panna. Parema edu osaliseks said Dickensi „Kilk koldel“, Luts-Särevi „Tagahoovis“ Mälk-Särevi „Õitsev meri“, Bèkeffi naljamäng „Unustamatud hetked“ ja operett „Dolly“.

Neist õnnestunumaiks võib nimetada „Kilk koldel“, „Tagahoovis“ ja „Õitsev meri“. Dickensi kujude omapära pääses „Säde“ laval hästi mõjule. Eriti võib mainida „Säde“ veteraani Ants Pahlat Tackletonina ja näitejuht Pettaid Caleb Plummerina. „Tagahoovi“ tegelaskond oli mobiliseerinud kogu näitlejate pere. Enam kui pättide trio mäng pääses esile kingsepp Kapral (A. Pahl) oma seiklustega. Hea sisseelamisega andis K. Veri Beljski ja tublina pr. Trees voorimehe naise osa. „Õitsva mere“ randlastüüpide esirinnas seisab uuesti Ants Pahl Turja Laasina ja temale sekundeerib väärikalt Laasi poja Hannesena J. Ratnik, olles kaunis loomutruu nooruki hingeheitluste esitamises. Kalurinaise traagilise ja kannatava kuju Laasi naise Liisuna andis märkimisväärselt pr. Laht. Suureõue talutütrena oli hea pr. Trees, eriti oma moraalse „kujunemisega“.

Kuigi „Dollys“ häälematerjal üldiselt lavaliste võimete kõrval oli nõrgavõitu, võib siiski hinnata ka laululisest küljest noort lavajõudu O. Raudheidungut Frank Normanina ja pr. Raabet nimiosas.

Ungarlase Bèkeffi „Unustamatud hetked“ oma lustaka ja kerge sisuga tütarlastekooli elust näib kujunevat meeldivaks tükiks rahvaetenduse publikule.

Veel enamgi kui teiste provintsiteatrite juures on Valgas mureks piiratud ainelised võimalused.

V. U.

midagi. Nüüd on tal raha loopida, aga mine talt küsima tururaha, vaat siis...!”

Ja minutit viis hiljem ta ise võtab käekotist kahekümnelise ja hõikab ettekandjat:

„Preili, vahetage mulle viielisi.“

Suurem osa mängijatest ei ütle kunagi, et nad oleksid kaotanud. Kui pole nägijaid, siis on nad alati võitnud.

Ja siiski, — Punane Rist võtab iga kuu masinatest aukartustäratava summa!

Romulus

Kunstnik Seepia peadpöörivad edu

Ajalehes „Sinised nädalapäevad“ ilmus järgmine kirjutis:

Eesti kunstniku peadpöörivad edu välismaal. Jänesena hiilgavale tulevikule vastu. — Abielu miljonäri tütreaga. — Kaarel Seepia 3 teenrit ajavad hanguga raha kokku. — Eestlane kuningakodades.

Kaarel Seepia on nüüd maailmakuulus nimi. Nagu meie toimetusele saadetud kirjad lasevad oletada.

Kes oli kuulnud Kaarel Seepiast meil varem? Kes tundis Kaarel Seepiat meil varem? Ainult rätsep ja „Nukra Peni“ uksehoidja. Esimeselt oli ta tellinud võlgu sinise ševiot-ülrikonna ja teine oli teda heitnud kõrtsist kaks korda nädalas tänavale. Tavaliselt. Vahelst heitnud teda ka kolm korda nädalas tänavale. Ebataavaliselt.

Kaarel Seepia oli seni otsinud tunnustust ja õnne kodumaalt. Tallinnast ja Tartust. Kord isegi Alutaguselt.

Aga õnne ei leidnud ta kusagilt. Meie olud on kitsad ja kodumaa väike. 47.588 ruutkilomeetrit pindala.

Kord ta leidis tänavalt rahakoti ja arvas, et õnn on käes. Aga rahakott oli tühi.

Selle peale pettus Kaarel Seepia kodumaast ja sõitis välismaale. Jänesena.

Laeva merele jõudes leiti Kaarel Seepia sõeruumist. Ta viidi kapteni juurde.

Kapten istus kajutis ja jõi viskit soodaveega.

— Tekki küürima! mõirgas kapten.

— Härra kapten, ütles Kaarel Seepia alandlikult, — ma olen kunstnik.

— Ah kunstnik! mõirgas kapten rüübates viskivett, — üks kuradi kunstnik lubas mulle maalida. Merd päikese loojangul. Aga siis sai 20 kr. avanssi ja laskis jalga... Nüüd, kuradi pärast, tuleb teil see ära teha. Ja pidage mees — meri päikese loojangul!

Kapten hakkas viskivett jooma ja Kaarel Seepia viidi maalima.

Kolmandal päeval oli Kaarel Seepial „Meri päikese loojangul“ valmis.

Kapten tuli pilti vaatama.

— See on ilus pilt! ütles kapten. — See on kuramuse ilus pilt! mõirgas kapten. — See on taevaliselt ilus pilt!

— Kuidas teie ütlesite? hüüdis Kaarel Seepia. — Taevaliselt ilus? Mäherdune luuleline võrdlus! Härra kapten, teie olete ju poeet!

— Jah, ma olen õrna hingega, ütles kapten. — Aga laske ma vaatan nüüd teie pilti!

Punane päikeseketas loojub mere taha. Pilveärrid punetavad. Laineteharjad punetavad. Tiirlevate kajakate sabaotsad punetavad. Kõik punetab. Ning murdunud mastiga laev. Tagaplaanil. Mäherdune geniaalne fantaasia! Kuidas see paneb meie hinge sügavustes kõik liikuma ja pöörlema! Ja kas ei ole meie elulaevuke samuti nagu see vrakk seal lainete õõtsutada ja tõugata. Huu... silmad lähevad niiskeks! Pisarad voolavad põskedele. Andke mulle viskit, kirevase pihta!

Kaarel Seepia ulatas kaptenile viskipudeli.

Kapten jõi sõõmu. Pool pudelit oli tühi. Kapten rüüpas teise sõõmu. Pudel oli täiesti tühi.

— Soo, kuivatas kapten pisarad silmist. — nüüd on parem. Härra Kaarel Seepia — teie olete suur kunstnik!

Sellega algas Kaarel Seepia tõus ja suur karjäär. Kapten pakkus talle viskivett ja kokapoiss patsutas talle usaldavalt õlale.

See oli 18. jaanuaril.

20. jaanuaril Kaarel Seepia astus laeva sillale. Siis astus maale. Võõrale maale. Laev oli jõudnud sadamasse.

Välismaal ei ole võõral kerge. Ka Kaarel Seepial ei olnud alguses kerge. Ta tundis ennast üksikuna. Teda tabas igatsus kodumaa järele. Teda haaras meeleheide. Tal tuli nutt kurku. Raske oli välismaal enast läbi lüüa.

Inimesed läksid temast külmalt mööda. Osa läks vasakult paremale. Osa läks paremalt vasakule. Ja mõned tulid talle otse vastu.

Aga kellelgi polnud temaga tegemist.

Kuid Kaarel Seepia ei kaotanud lootust. Tal oli visadust ja jonnit. Ta vaatas otsivalt ringi.

Seda nähes lähenes politseinik Kaarel Seepiale.

— Pardon, monsieur. Otsite kedagi? küsis politseinik.

— Muidugi, ütles Kaarel Seepia haavunult. — Kedagi, kes võtaks mu siin kahel käel vastu.

— Oo, pardon, ütles politseinik. — See on härra Pleurioni amet! Noori kunstnikke kahel käel vastu võtta nimelt. Kuupalgaks prii korter ja lobi. Peale selle 3 liitrit veini + jootraha. See on andeksandmatu lohakus, et teda pole siin. See on häbiks meie maale ja külalishkele rahvale! Pleurion, siga, on enese jälle täis joonud. Üks silmapilk, monsieur! Toon ta kohe kohale!

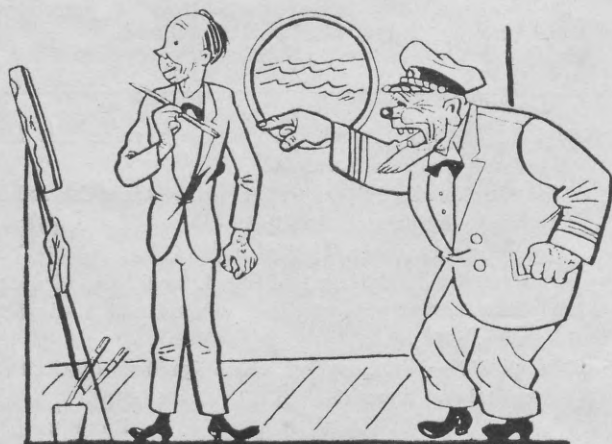
Politseinik kummardus ja kadus.

Hetke pärast ilmus ühe tuigerdava mehega tagasi.

— Pardon, ütles tuigerdav mees. — Pleurion on haigestunud. Haigestumise puhul asendan teda mina. Jäin ivakeseks tukkuma. 10 liitrit veini ära joonud. Maailmasõjas sain haavata. Nüüd ühe käega. Vasaku käega. Andestage, et ei saa teid sellepärast kahel käel vastu võtta.

— Pole midagi parata, ütles Kaarel Seepia. — Mõtlesin küll, et mind välismaal kahel käel vastu võetakse. Kõik kunstnikud mõtlevad kodus, et neid välismaal kahel käel vastu võetakse. Aga kui asjad nii, siis pole midagi parata. Inimestest tuleb aru saada!

— Tänan, härra! ütles Pleurioni asendaja. — Teie olete mõistlik inimene. Siin on nimekiri, kes ootavad teid pikisilmi ja tahavad teile tellimisi anda. Raha vedeleb maas, härra Seepia. Peab ainult viitsimist olema üles korjata. Ja kui viitsimist pole, palgake teener. 10% igaüks nõus. Priima teenistus.

Tuigerdav Pleurioni asetäitja ulatas Kaarel Seepiale tellijate nimekirja.

— Jumalaga, härra Seepia! Palju õnne!

— Silmapilk, ütles Kaarel Seepia. — Aga mul — mul puudub raha takso jaoks. Kas teie ei võiks laenata?

— Ma olen eesel! Ma olen tainapea! ütles Pleurioni asendaja. — Et ma ise selle peale ei tulnud! Aga vana inimese asi. Saate aru. Ometi on meil riigi eelarves selleks summad ette nähtud! Siin teile 1000 franki.

— Jumalaga ja palju tänu, ütles Kaarel Seepia.

— Jumalaga, ütles kahel käel vastuvõtja asetäitja. — Ja ärge unustage. Astuge Krahv Marabu poole sisse. Kõigepealt. Ta käis juba mitu korda küsimas, kas teie ei ole veel tulnud.

Kaarel Seepia sõitis kõigepealt krahv Marabu juurde.

— Tere tulemast! hüüdis krahv Marabu. — Ootasinge teid pikisilmi. Lõunalaud on kaetud! Peened napsid. Road eriti teie maitse järele.

Kaarel Seepia einestas krahv ja krahvinna Marabuga.

Peale einet kutsus krahv Marabu külalise kabinetti.

— Nii, ütles krahv. — Ajame kõigepealt äriasjad korda. Andsin teie jaoks määratud summa portjee kätte. Igaks juhuks. Kui teie meie ära olles oleksite tulnud siia. Näiteks. Portjee oleks maksnud siis välja. Kinnises ümbrikus.

Krahv Marabu vajutas kellanupule.

— Jean, ütles krahv, kui sisenes punases riietuses toapoiss. — Tooge portjee käest härra Seepiale määratud ümbrik!

Hetke möödudes tuli teener Jean ümbrikuga tagasi.

— Siin on 75.000 franki, ütles krahv Marabu. — Esiialgu, tähendab. Hiljem veel lisa.

— Hm, tegi Kaarel Seepia. — Kas ma selle eest pean nüüd ka maalima? Teid näiteks. Või teie abikaasat. Krahvinnat, tähendab.

— Oh ei, ei! Palun, ütles krahv Marabu. — Seda pole sugugi vaja. Kui teil viitsimist pole...

— Ega suurt viitsimist pole, ütles Kaarel Seepia. — Raha on nüüd käes. Nii, et jumalaga!

— Jumalaga jah, ütles krahv. — Aga kui teie suvatseksite võtta veel selle paki kaasa. Lastele, tähendab. Kui neid on. Endale. Kui lapsi pole. Krahvinna tehtud pakike. Fasaani liha. Külmi kotlette. Ja piparkooke.

Krahv Marabu juurest väljudes otsustas Kaarel Seepia minna „Palace“ hotelli.

— Härra Seepia, ütles „Palace“ hotelli uksehoidja. — Üks daam ootab teid juba. See seal! Kasukmantlis.

Kaarel Seepia lähenes kasukmantlis daamile.

— Oodake! hüüdis kasukmantlis daam. — Ma võtan veetlevama poosi. Ja siis teie vaatate mind. Ja mina vaatan teid. Ja siis meie armume. Armastus esimesest silmapilgust.

— Aga, ütles Kaarel Seepia. — Mul on juba kodumaal mõrsja. Miralda nimelt. Puduakaupmehe tütar.

— See ei lähenda midagi, ütles daam kasukmantlis. — Teie unustate tema. Ja abiellute minuga. Välismaal igauks, kes tahab teha karjääri, armub miljonäri tütre ja abiellub temaga. See on tippsaavutus. Minu isa on miljonär. Teine riigis. Varanduse suuruselt nimeh. Esimene on krahv Marabu.

— Kuradi kurat, ütles Seepia. — Siis oleks sobivam ju, et ma armun krahvitar Marabusse.

— Sobivam küll, ütles kasukmantlis daam. — Aga krahv Marabul on ainult üks laps. Ja poeg nimelt.

— Siis pole midagi parata. Armun teisse. Esimesest silmapilgust. Aga millesse oleks kõige sobivam armuda säärasel juhul? Kätesse? Jalgadesse? Silmadesse?

— Silmadesse, arvan, ütles daam ja tõstis unistavad silmad kõrgele.

— Soo, ütles Kaarel Seepia, kui oli vaadanud 10 minutit daami silmadesse. — Usun, et nüüd olen armunud. Armastus 10 minutiga.

— Tänan teid, ütles daam. — Aga nüüd meie peame alguses salaja kohtuma. Nii sünnib ikka sellistes lugudes. Mu isa ei ole alguses selle abieluga nõus. Aga pärast on teiega väga rahul. Kui oma väimehega nimelt. Jumalaga seniks, kallim!

Daami väljudes lähenes hotellidirektor Seepiale.

— Teie teete kiirelt hülgavat karjääri, härra Seepia! Soovin õnne!

— Jah, ütles Kaarel Seepia. — Välismaal on selleks suuremaid võimalusi.

Nii sammus meie noor kunstnik välismaal tõusu teed.

Paari nädala pärast korraldas Kaarel Seepia oma erinäituse. Menu ja tagajärjed olid kohutavad.

33 inimest sai troopikapalaviku. Need olid vaadanud Kaarel Seepia suurt õlimaali „Põlismetsades“. 125 inimest jäi grippi ja angiinasse. Need olid nautinud ta talvemaastikke. Üks vana kapten jäi merehaigneks. See oli imestelnud ta „Tormist merd“.

Kaarel Seepia oli tehtud mees.

Kaarel Seepia ajas raha kokku parema käega. Selle väsisid ajas ta raha kokku vasaku käega. Lõpuks ajas ta raha kokku mõlema käega. Ja kui käed ära väsisid, palkas ta kolm teenrit, kes ajasid raha kokku hänguga.

Kaarel Seepia liikus nüüd ainult peenes seltskonnas. Ta liikus peamiselt kuningakodades. Ja kui kuningakodasid Euroopas oleks rohkem, oleks ta liikunud ainult kuningakodades. Aga nüüd ta pidi leppima ka diktaatorite seltskonnaga. Diktaatoritega jäi ta sinasõprust. Need olid diktaatorite rõõmupäevad. Vabariikide presidentidele ütles ta kohe sina. Ilma sinasõprust joomata. Ministritega ei kõnelnud ta üldse. Ehk ainult telefoni teel.

Nii kirjutas ajaleht „Sinised nädalapäevad“ Kaarel Seepiast.

Aga samal ajal, kui ilmus nimetatud kirjutis, sai vanahärra Seepia välismaalt margistamata postkaardi:

Kulla vana!

Saada k o h e raha. Pole söönud mitu päeva. Si bulaklops toatuhvlitest oli viimaseks eineks. Raha ei ole. Isegi mitte margiostmiseks.

Sinu hädasolev poeg
Kaarel.

Lastekaitsest

Möödunud aastal on lastekaitseküsimus meil pidevalt päevakorral olnud: on korraldatud üle riigi lastekaitse nädal, ajakirjanduses, raadios on lastekaitse tege- lased esinenud huvitavate ülevaadetega; on peetud Balti riikide „Emade ja lastekaitse komitee“ istungid Läti ja Leedu asjatundjate osavõtul.

Peab lootma, et selline tegevus kannab vilja ja et edaspidi pühendatakse suuremat tähelepanu kui seni küsimusele, millisest oleneb rahva ja riigi tulevik.

Praegu on Sotsiaalministeeriumis väljatöötamisel lastekaitseadus. Seni olid üksikud vastavad määrad laiali pillatud mitmesugustes seadustes: osalt Hoolekandeseaduses, osalt Balti Eraseaduses, ka Töökaitse- ja Pensioniseadustes. On tarvilik, et leitakse võimalus ni- metatud seadustes väljendatud põhimõtete koordineerimi- seks; on tarvilik korraldada ka neid alased, mida seni vähe puudutatud — nagu näiteks alaealiste kurjategijate küsimus, mis jääb lahendamata, kuni pole sisse seatud lastekohtud.

On loomisel noorteametid ja lasteametid. Töötab juba lastehoolekande inspektor. Need kõik on tarvilikud algat- used selleks, et ühtlust luua nii mitmekesiste ja õrnade küsimuste ostustamisel, mis on seotud lastekaitsega.

Siinjuures on tähtis silmas pidada, et ka need sea- dused, mis otsekohe ei puuduta lastekaitset, kaudselt ei töötaks selle vastu. Näiteks koolireformi läbiviimine ühes või teises suunas mõjutab vastavalt ka lastekaitset. Mõne aasta eest on meil sunduslikku algkoolis käimist piiratud 14 a. Selle tulemuseks on, et algkoolist enne lõpetamist lahkunud laste hulk on märksa tõusnud, seega juurde tulnud hulk noori, kelle ettevalmistus elule on puudulik. Algkooli reform, mille kaudu muudeti kesk- kooli 1. ja 2. õppeaasta kava, võrreldes algkooli 5. ja 6 kl. kavaga, on sundinud lastevanemaid lapsi maalt linna tooma kaks aastat varem kui enne, nii et 12- ja 13-a. laps hakkab juba iseseisvat elamist linnas, kui ta- hetakse temale anda keskkooli haridust. Arusaadav, et talle oleks nii majanduslikult kui tervise suhtes kasuli- kum, kui ta saaks kaks aastat kauemini jätkata õppi- mist maa-alkkoolis.

Samuti on selge, et lastekaitse on tihedalt seotud emadekaitsega. Võib loota, et uus seadus ette näeb niisuguste asutiste loomise, kus puudustkannatavad naised mõni aeg enne sünnitust võivad ulalust leida. Seni pole meil niisugust kohta olemas — haigemajad ega rinna- lastekodud pole kohustatud vastu võtma naisi, kes last ootavad. Paljusid laste hukkamisi, millistest räägivad kohtuprotsessid ja kuritööde kroonika, võib kanda lapse ema meeleheitliku olukorra arvele.

Suurem osa naisi sünnitab meil praegu kodus, sel korral täidab perenaise kohustusi mõni sugulane või hea- südamealine naabernaine — sest harilikult pole jõudu asjatundliku abi palkamiseks. Selle tagajärjel, iseäranis neis peredes, kus lapsi olemas, valitseb korralagedus,

mis mõjub halvasti sünnitajale. Ta tõuseb liiga vara üles ja algab oma harilikke toimetusi, kusjuures ta tööd suurendab vastsündinu eest hoolitsemine. Kuidas see mõjub emale, on üldtuntud: verevaesus, naistehaigus- sed, üldine nõrkus, mis soodustab vastuvõtlikkust igasu- guste haiguste suhtes.

Saksamaal, juba ammu enne Hitleri tulekut, on naiste algatusel loodud organisatsioon: „Hauspflege“ — (Koduhoold), mis võimaldab emadel tarbekorral võtta asjatundlikku ajutist mõõduka tasu eest, hoole- kande korras aga täiesti tasuta. Säärase korralduse loo- mine meil ei nõuaks suurt kulu, kergendaks laste- emade vaeva ja hoiaks alal nende tervist, mis nii tähtis lastele. Ka rida muid korraldusi lastekaitse alal ei nõua mitte niivõrd rahalist kulu kui organiseerimistööd ja tahet.

Meil töötavad üle riigi emade ja laste nõuande- punktid, mis on palju kasu toonud oma selgitustööga, õpetades, et parem ja kergem on ära hoida laste haiges- tumist kui haigusest jagu saada. Siiski on võimalik- tumed töö tulemusi veelgi tõsta. On teada, et väikelastel on tähtsaim toit — piim, kuid hea ja terve piima hanki- mine lastele on paljudele kättesaamata, sest ta on kallim harilikust piimast, see piirab tarvitajaskonna jõukamate inimestega. Maal on sageli juhtumeid, kus kõik piim viiakse meiereisse ja lastele antakse ainult läbiaetud piima — keedetult see piim kaotab sellegi vähesse toite- väärtuse, mis sel üldse on, ja toorelt — on see täis pisi- lasi. Peab hoolitsema selle eest, et meie kasvav noorsugu oleks varustatud hea piimaga harilikku hinnaga.

On võimalik nõuandlate juures korraldada ka imi- kute tarbeasjade komplektide väljaandmist; neid võiks üürida väikese tasu eest. On teada, et üks laps ei tarvita neid ära, ja nii saaksid mitu last ühte komplekti tarvi- tada. Muu seas, Balti komitee istangul seletas Läti esi- daja, et beebi-komplektidega varustamine on Lätis vii- maste aastate jooksul levinud ja sealt ka Leedusse üle läinud.

Sama lugu on lastevankriga — nii mõnigi hoiab oma vankrit põõningul või annab suurematele lastele mängida, kuna võiks olla keskkohd, kust võiks lastevank- rit üürile saada väikese tasu eest.

Tõsi, need on pisiasjad, aga nende puudumine võib suurt muret sünnitada seal, kus iga väiksemgi eriline väljaminek mõjub halvendavalt perekonna toitulusele.

Puudutasin eestkätt imikute eest hoolitsemist, sest nende surevus on eriti suur, pealegi oleneb laste edas- pidine terviseline seisukord just sellest, kuidas esimes- tel eluaastatel tema eest hoolitseti. Suuremate laste eest hoolitsemises kerkib esile veel rida küsimusi, mis seotud lapse vaimse eluga.

Viiks liiga kaugele, neid põhjalikumalt käsitleda praeguse kirjutise piirides.

V. Poska-Grüntal

Kristliku Noorte Naiste Ühingu

juures asuv Vene Naisklubi

Tartus pühitseb 3. veebruaril oma tegevuse 15. aasta- päeva. Klubil on rahvusvaheline ilme, kuna liikmeiks on esindajaid mitmest rahvusest. Klubi on liikmete poolest arvukamaid. Hoolitseb oma liikmete vaimse ja füüsilise arenemise eest, korraldades loenguid, refe- raate, vaidlustunde, võimlemis- ja mängukursusi, annab ainelist toetust puudustkannatavaile liikmeile ja üürib suvilaid nende puhkeaegadeks suvel.

Pildil — vasak, paremale istuvad: A. Razumov — kirjatoime- taja; Z. Melso — esinaine; L. Zahharov — abiesinaine, seisavad: M. Tšerikov — laekur; N. Tamm — abikirja- toimetaja; N. Ušatškov — ametita juhatusliige.

Rex:

Päästkem unustusest Jaan Oks!

Katkestas talveõhtune hämarus mul parajasti Ivan Bunini „Küla“ lugemise. Tärkas kujutlusse pilt: rõske, sombunud novembritaeva all ridamisi majalobudikke, millede vahelised rajad uputuslikult tulvil violetsest porist. Tundus kuidagi tuttavlik see nägemus, otseku mõne meie oma prosaisti painajalik viirastus. Kuni äkki meenus Jaan Oks: „Uppuv väli kui hukkaminekul õhtuses toores udus, sinine juba sügiskülmast ja suremisevaevast... Kus lagendik lõpeb, seal on tänav ja tänaval sitke muda... Suures hoolimatuses on küla so-pale maha paisatud... Siin näikse kõik ja kõige ees lõmitavat. Majad teevad seda puude ees, õunaaiad kummardavad kaevulingusid.“

Sama tsaaririigi kahe erineva provintsi miljööd, üks läänes, teine lõunas. Ent kui sarnlevad ometi! Samad „lākastanud mõtted — igavad metsavaated, hallitanud ootused...“ Varisemisküpse režiimi vili.

Ainult et Oksa subjektiivsemas fantaasias tajud ehtsamat, veresaatuslikumat kaasaelamist ümbrusele kui Buninil. Mis aitab viimase artistlikum täius, kui tunne on jahedam, puisem. Aristokraadi pool-üleolevale, pool-haletsevale suhtumisele eelistan Oksa läbi ja läbi valulist ja sügavamat tunnetust: „Hirmus on elu ise ja elu pära.“

Väikerahva vaimuhiiglaste võimeid ei mõõdetata mõtte-olümpiaadidel.

Nõnda siis — Jaan Oks: tunnustatud ja mõnitatud, kiidetud ja laidetud, omal ajal „eesti kirjanduse edendajate — toimetajate“ poolt põlglikult paberikorvi heidetud, koolide kirjandusõpikuis mõõdaminevalt mainitud — mida siin veel tarvis unustuse kaitseks?

Süütan lambi ja võtan riulilt „Neljapäeva“. Kol-tunud ümbrikus hallidelt lehtedelt eraldad vaevu trüki-musta. Näha kohe, et „vaevadema — viletsustema — näljadema“ produkt ja sellisena otse sümboolne. Mui-dugi: seda kirjastades tehti, mis tollal võidi, kuid on lubamatu, et oleme sellega rahuldunud tänini, kusjuures meie raamatukultuur on tõusnud kõrges kaares.

Vajame taas Oksa teoseid! On jälle aeg, kus ihkame vaba, energiatvallandavat, mehise-trotslikku, lamedaist elarvamusist türanniseerimatut proosat. Se-niks, kui seda ei looda, andke meile Jaan Oksa!

Prohvetlikult kuulutas Henrik Visnapuu anno 1920: „Jaan Oks... saab ka tulevikus olema nende vankumatu jalgealune, kes uut sõna otsivad eesti kirjanduses!“ Aastate kestel tüdinenud nii estetismi lillelisusest kui realistide „elu-nahast“, võtame selle väite omaks kind-laima veendumusega.

On aga jäänud hüüdjaks hääleks kõrves sama Vis-napuu: „Oks, kelle traagiline saatus tema eluajal ei võimaldanud välja anda tema teoseid, on tarvilik kõige kii-remas korras välja anda ja välja anda ilma muutmata.“ (Artikkel „Eesti ilukirjanduslik proosa 1920. a.“ „Vaba

Ants Piller pühitseb 16. veebr. s. a. oma 10-aastase kut-selise näitlejategevuse juubelit. Suurema osa sellest ajast on ta töötanud Tartu „Vanemuises“, olles eriti viimasel ajal arenenud karakterosade mängimises

Maa“ lisas „Kirjandus ja teadus“ nr. 6, — sealt ka eel-mine ja järgnev tsitaat.) Alustatagu siis vähemalt nüüd: tuleva aasta veebruaris saab täis kakskümmend aastat Oksa surmast. Muidugi ei ole mõeldav tema kogutud teoste valmimine üle öö, kuid ettetellimine avatagu, mil-list viisi harrastatakse hetkel laialdaselt.

Kuigi kirjastused peaksid võistlema au pärast, võik-sid nad eesõiguse loovutada Eesti Kirjanduse Seltsile kui klassikute kanoniseeritud väljaandjale. Väjaanne tulgu maitsekas, otsitagu autori vaimuhöimlasi graafikute hul-gast ja usaldatagu illustreerimine neile. Tõmmatagu kaasa kultuurtahtelisem osa seltskonnast ning äratagu huvi laiemais ringes, mis kõrvaldaks ainelise riisiko. Tuletatagu meelde Visnapuu ütlust: „See on suure ta-lendi poolt edasi antud etnograafia, mis leidub näiteks novellis „Neljapäev“ või „Meestele vastumine“. Ja mobiliseeritagu siis koguni kasvõi propagandaamet — sest siin ei puudu mitte rahvusliku väärtuse moment, kõnelemata sellest, et just Oksa kaudu noorem genera-t-sioon õpiks tundma seda ahistavat lähis minevikku, mil-lest pääsesime iseseisvaks saades.

Mälestagem tuleval aastal ülemaaliselt meest, kelle „saatuseks langes, surra Eesti uuema ajaloo kõige dra-maatilisel päeval. Tema elu kustus Tallinna prii-hospitalis 25. veebruaril 1918, mille hommik nägi Eesti kümnetunnilise vabariigi lippu raekoja tornis ja kesk-päev saksa soldatite kaevikuküivreid. Ta surmavõitlus, mis iseenesest oli ainult magama uinumine, algas kiriku-kellade tervitades noort vabariiki ja lõppes „Die Wacht am Rhein“ kajades.“ (Aino Kallas.)

Kunstnik, kes ihkas — ta enda sõnade järele — olla „ilu otsekohene preester“, maeti vaestekalmistule. Saat-jaid ei olnud.

Aga meie kohustuseks olgu: luua tema elavatest sõ-nadest monument rahva südamesse.

Kaupmees Lillemäe eksirännak

Massiivse mustast tammepuust puhvetikapi kohal tiksuva seinakella terasosutid lähenesid aegamisi, ent hämmastava kindlusega kaheteistkümnendale öötunnile.

Suurkaupmees Lillemäe, olles loomult rahuarmastaja perekonnaisa, tavalisti magab nii hilisel tunnil, kuid täna, vana-aasta õhtu puhul, täidab ta maitsetult sisustatud söögituba üsna arvukas seltskond, kes valmistub pidulikult vastu võtma peatselt saabuvat uut aastat. Seks puhuks on Lillemäe varunud paar tüsedat pudelit ehtsat prantsuse šampanjat, mis asetsevad nüüd süursuguselt jääga täidetud hõbedases jahutus anumast ja köidavad kogunenud seltskonna meeli.

Lillemäe heidab põgusa pilgu seinakellale ega ole selle liiati aeglase käiguga põrmugi rahul: „Nihkub edasi nagu teosammul,“ mõtiskleb ta endamisi ja püüab kuulatada oma tüütu lauanaabri, tohuturikka nahaparkali lõputuid targutusi maailma poliitilisest pinevusest.

„Ehhee, vennas!“ innustub nahaparkal, tühjendanud oma napsiklaasi. „Kui ikka Saksamaa ja Itaalia tõmbavad ligi Jaapani!... Oi, oi, va' veli, siis näeb Euroopa alles tantsu... Prantsusmaa ja Vene lüüakse otsekohe uppi, — inglase võetakse nende asumaad, ja India hiigla rikkus valgub siis juba mujale... Väikeriigid, kogu Baltikum pühitakse maa pealt ja...“

„Sa heldene aeg!...“ ägab Lillemäe õudustundel ja kuivatab siidisesse taskusrätti laubale piserdunud higi. „Teab, mis saab siis meie riigist?“

Nahaparkal vaid ägab lootusetult ja tühjendab taas oma klaasi. Siis kuuleb Lillemäe veel hullumaidki õudusi... Kuna kellaosutid on vahepeal tublisti edasi nihkunud ja keskõöst puudub veel vaid viis minutit, upitab Lillemäe oma tüseda kogu püsti ja võtab jahutus anumast leevendustundel ühe pudeleist. Ent korgi paukudes libiseb pudel ta käte vahelt ja õilsat märjukest valgub vihisedes põrandale... Lillemäe röögatab ja, kummardunud välkkiirelt, haarab libisenud pudeli ning sulgeb selle vahutavalt vihiseva ava oma jämeda põidlagaga, siis täidab ta külaliste klaase.

„Leopolt!...“ kajab samas ta naise karje. „Sa... sa ju pillasid pudeli!“

„Tühja temaga,“ ägab Lillemäe ükskõiksest, heitnud naisele hüvitava pilgu. „Põrandale voolas kõige enam poole klaasi osa, võib-olla veelgi vähem, sest ma surusin kohe põidla peale... Aga tuline kahju oleks just sunnikuga põrandat pesta, tubli jook — omahind kakskümmend krooni ja see pole tühine...“

„Ah ei!...“ tõrjub majaproua nutuselt. „Ega's ma sellepärast... Kui pudel maha libiseb, siis tähendab see halba... ja ma kardan, et meile juhtub veel uuel aastal mõni õnnetus...“

„Naiste loba,“ arvab Lillemäe veendunult ja tõstab laualt oma klaasi. „Tervist, härrased, ja teile kõigile head uut aastat...“

„Annaks jumal, et see oleks loba,“ jätkab proua

rusutult ega söanda puudutada oma klaasi. „Aga mingi õnnetus juhtub meile tingimata, sest mu süda on nii rahutu...“

„Naine!...“ põrutab Lillemäe. „Sa ära riku siin seltskonna tuju! — Joo parem, jooge kõik... märjuke on hea, omahind kakskümmend krooni.“

Ent majaproua ei suuda veelgi rahuneda. Ta silmitsseb oma klaasi, ohkab korra masendunult, tõuseb siis lauast ja väljub koguni kõrvaltuppa, jättes jahmunud seltskonna endale järele jõllitama.

„No nüüd on kurat lahti!“ raevub Lillemäe. „Kutsub külla kalleid sõpru ja paneb ise plehku!... Kas olete enne sihukest asja näinud?“

Külalised vaikivad targu, sest keegi ei söanda end segada majarahva perekonna-asjusse. Ka Lillemäe vaikib mõtiskelles, tühjendab siis ainsa söömuga oma klaasi ja ebalnud veel viivu, siirdub pisut vaaroval sammul kõrvaltuppa, kust peagi kostab üsna ägedat sõnelust, pisut hiljem ka majaproua nuukseid...

„Ei, — see on juba liig!...“ urahtab nahaparkal solvunult. „Nüüd läks va' Lillemäe eite kräunutama... Ole viimati veel kuraditele kohtus tunnistajaks!... Ei, läki ära siit, — tulge kõik minu poole, teeme ühe korraliku uue-aasta mürtsu...“

Majarahvast hüljatud seltskond istub puhu ebaldes ega tea, kuis käituda. Tundub nagu ebasobivana nii ilma pikemata lahkuda, ent lõpuks tõustakse siiski, ja peagi on söögituba tühi ning vaikne... ainult kõrvaltuost kostab majaproua tasaseid nuukseid.

„Kurrat!...“ hüüab Lillemäe hämmastuses. „Kuhu siis külalised kadusid!... Lilli!...“

Söögituppa ilmub jumekas naisteenija ja küsib naeratelles: „Kas härra kutsus või?“

„Jah... Kuhu kadusid külalised?“

„Läksid ära.“

„Kuhu ära!“

„Vististi koju.“

„Oh sa šinine ja tulipunane sitikas!...“ kirub nüüd Lillemäe raevunult. „Või... või ära läksid, saatanahinged!... Aga see on kõik sinu rumala loba pärast, va' tola niisugune! — Kurrat!... Kui läksid mu sõbrad, siis võin ju minna ka mina... ja sina, eit, kükita siin üksi, va' õökull niisugune!...“

Lillemäe sööstab esikusse ja peagi paugatab maja välisuks. Siis läheneb tüse mehekogu vaaroval sammul taksoautode seisukohale. — „Hei, šohver!...“ hüüab ta kärealt. „Sõiduta mind...“ ta peatub viivu mõtiskelles ja lisandab siis otsustavalt: „Sõiduta mind sinna, kus on hästi lõbus!...“

Autojuht paneb kuulekalt mootori käima ja sõiduk libiseb vihisedes piki lumiseid tänavaid.

Ent proua Lillemäe ringutab söögitoas ahastavi meeli oma käsi. „Oh sa taevas!“ halab ta. „Aga ma ju ütlesin, et see tähendab halba...“

*

Fataaalne

*Veel ei julge sa astuda
kõikide teede liival.
Kaheldes küsid: kes vastutab,
kuhu need välja viivad?*

*Kaalukski kuralt või paremalt
taibukaks samm haarde,
saaks see vast nagu varemalt
ikkagi vale kaarde!*

*H o m n e on teedest, kuhu vist
ei vii aimuski kanda.
Oodata võime vaid juhulist
nagu avarist randa.*

*Kuigi pead taluma imelist
saatuse mõrkjat tahet,
ela nii visalt kui rohi, mis
kasvab kivide vahelt.*

Lillemäe virgub äkki.

Suuri vaevu ta ajab oma tüseda keha istuli ja uudis-
tab tuhmunud pilgul võõrapärase toa küllaltki korra-
likku sisustust. Siis peatub ta pilk laia madala sāngi
jalutsil, libiseb edasi ja tabab enda kõrval, lumivalgel
padjal, kuhila ruugeid kiharaid... „Kurrat — — —
hõk — — — mida's saatanat see siis tähendab?...“ po-
miseb ta hämmastuses.

Samas tärkab juuksekuhilasse elu ja vaiba alt poetub
unine naisepea, mis tundub Lillemäele kuidagi tuttavana,
ent ta ei suuda siiski meenutada, kus ta seda naist on
kohanud: „Ku — — kuidas pääsesite siia?“ tabab ta
teada, vaadates üksisilmi naise pisut väsinud näkku.

„Hahahaha!...“ naerab naine lõbusalt. „Oled sina
aga tore! Olen ju Ninon, sinu kallim, ja sa tulid mulle
uuel aastal külla... Tõepoolest, sa, vana, oled tore
eksemplar!... Tuiskad siin tervenisti kolm päeva ja
nüüd ei tunne enam oma väikest Ninoni... hahahaha!“

„Mii — — mis sa ütlesid!?!...“ jahmub Lillemäe äng-
gistunult. „Tu — — tuiskan siin kolm päeva... ja sina
oled minu kallim!... Valetad, sunnik!... Olen aus
perekonnainimene, suurkaupmees ja puha... Ku — —
kus on minu naine?“

„Küllap ta, vaeseke on kodus,“ arvab Ninon mõtli-
kult. „Ja ootab vististi pikisilmi oma riivatut meest...
Aga sa teed ju näo, nagu oleksid lennanud kuu pealt...
hahahaha! — Ei, sa ju olid kogu aeg nii lõbus vana-
mees... ja nüüd muutud äkki nii igavaks... Aga pole
viga, kohe parandame sinu sõgeda pea... ja siis võid
ju kojugi minna, — tõtt öeldes olen sinust juba kauni-
kesti tüdinud.“

Rõivastunud, laskub Lillemäe segaseil tundeil alla
tänavale ja sammub mõtiskelles koju poole: „Mis siis on
õieti juhtunud?...“ küsib ta endamisi, pingutades oma
väsinud mälu. „Tjaa... Olen puruhaige... ja raha on
viimse sendini läbi... Kurrat!... Kolmsada krooni! —

A. H. Tammsaare „Tõde ja õigus“ läti keeles

1935. a. jõuludeks ilmus läti keelses väljaandes A.
H. Tammsaare romaani „Tõde ja õigus“ I jagu. 1936. a.
suvel järgnesid sellele teine ja kolmas jagu. Ja, nagu
kavatsetud, ilmusid läti raamatuturule aegsasti enne
möödunud jõule ka neljas ja viies jagu.

Nii siis on lätlased esimesed, kes on selle meie
proosakirjanduse suurteose tõlkinud tervena oma keelde.

Lugupidamisega tuleb märkida kirjastaja (Valter ja
Rapa) hoolt ja indu teose kirjastamisel, eriti aga tõl-
kija andumust ja püsivust sellise ulatusliku teose tõlki-
misel võrdlemisi lühikese aja vältel. Terve „Tõde ja
õigus“ (läti keeles „Maa ja armastus“ — *Zeme un mī-
lestība*) ilmus ühe aasta jooksul.

Võib-olla põhjustas osalt „Tõde ja õiguse“ tõlketöögi
väsimust ja tervisehäireid, mis sundisid tõlkijal Elina Zā-
lītel ette võtma matka Egiptusesse, kus ta viibib praegu
terviseravil.

„Tõde ja õiguse“ kolme esimese jao tõlke puhul olen
sõna võtnud juba teisel*). Siin kohal olgu lisatud
mõningaid märkmeid kahe viimase (IV ja V) jao kohta.

„Tõde ja õiguse“ neljas ja viies jagu on tõlgitud ja
välja antud suurima pieteediga autori vastu. Kui esi-
mene jagu ilmus läti keeles vähemate, teine ja kolmas
jagu suuremate lühendustega, siis neljandas ja viiendas
jaos ei ole välja jäetud ühtegi lauset. Need jaod on
tõlgitud tervena ja ilmunud kumbki eriraamatuna.

Nii siis on „Tõde ja õiguse“ läti keelde väljaanne ilmu-
nud neljas raamatus (II ja III jagu, mis kõige rohkem
kärbitud, ilmusid ühes raamatus).

Tõlke puhul peab märkima samu voorusi, mis kolme
esimese jaogi puhul. Elina Zālīte, kes üles kasvanud
ning elanud eestlaste ja lätlaste kokkupuute rajal ja kes
tunneb hästi mitte ainult eesti kirjakeelt, vaid ka elavat
rahvakeelt, on sooritanud tõlketöö stiilkindlalt ja suure
taidelise vaistuga algusest lõpuni. Ta on pälvinud meie
suurimat lugupidamist ning tänu.

*) „Eesti Kirjandus“ nr. 10, 1936.

K. Aben

Ja kõiges on süüdi see neetud Ninon, või kes ta seal
oli... Ei, — süüdi on eit oma lobaga!... Kuradi
šampanja, ja maksa veel sunniku eest kakskümmend
krooni pudel!...“

Ja auväärne suurkaupmees sülgab tülgestunult ning
lisab siis käigule kiirust.

T A P E E T E

alates 14 sendist rull,

**koolitarbeid,
trüki- ja pak-
kimispaberit**

ostate

suurel ja väikesel arvul

PABERIAARIST KODUMAA

Tartus, Aleksandri tän. 10, telef. 7-87

U.-ü. „MAJA“

Tartus, Suurturg 3. Tel. 4-00
Riia 49. Telef. 16-17

Raadio
Foto
Jalgrattad
Ehitusmaterjalid
Värvid
Vesivarustussissescaded

Kõiki „Tänapäeva“ tellijaid, kes on õigustatud saama preemiaid, palutakse need välja võtta hiljemalt 1. märtsiks s. a. Tähtpäevaks väljavõtmata preemiad langevad tagasi „Tänapäeva“ talituse kasuks.

„Tänapäev“ ilmub kord kuus. Tellimishind aastas (12 nr.) kr. 3.60, poolaastas kr. 1.80, veerandaastas kr. —.90
Üksiknumber 35 s.

Toimetuse ja talituse aadress: Tartu, Gustav Adolffi 8, Noor-Eesti, telefon 2-66. Toimetaja kõnetund igal päeval k. 11—12.

Vastutav ja tegev toimetaja: JAAN KÄRNER.
Väljaandja: O.-Ü. NOOR-EESTI KIRJASTUS.

Noor-Eesti Kirjastuse trükk Tartus 1937.

Ilmus 5. veebruaril 1937.

Lotos-Henna

SHAMPOO-juuksevärvid värvivad juukseid lihtsa pesemisega igas soovitud nüansis (19 eritooni) pesukindlalt.

Henna-Persian

kulmuvärvid must ja pruun on loomuliku tooni poolest ainulaadsed oma ehtsuses, lihtsad käsitamises ja pesukindlad.

AINUVALMISTAJA EESTIS

Keemialaborat. „**Takema**“
Tartus

Suurimas ja maitsekaimas valikus

majapidamistarbeid,
serviise jne. jne.

leiate alati
vastavalt
oma nõuetele

A.-s. „D. MIRWITZ & POJAD“

Tallinnas, S. Tartu mnt. 13. Telef. 306-81
Tartus, Raekoja tän. 6. Telef. 3-83

Toimetusele saadetud:

Looming nr. 1.
Eesti Raudtee nr. 6.
Tööliste Hääl nr. 1.
Kooliuuenduslane nr. 1.
Sõdur nr. 1—4.
Taluperenaine nr. 2.
Kasvatus nr. 1.
Eesti Kirjandus nr. 1.
Välis-Eesti nr. 1.
Eesti Naine nr. 2.
Areng nr. 1.

Kristus maailma teedel, dr. Stanley Jones. Eestistatud mag. Salme Klaas, kirjastus „Kristlik Kaitsja“, 1936.

Tarvitamata jäänud käsikirju alal ei hoita. Käsikirjad saadetakse tagasi, kui selleks on lisatud vastaval määral postmarke.

Klišeed A. Raba tsinkograafiast.

EESTI HÜPOTEEGIPANGA

arveteseis 31. detsembril 1936. a.

Aktiva.		Passiva.	
1. Kassa ja hoiuarved pankades	Kr. 303.869,79	1. Tagavara- ja muud kapitalid	Kr. 291.546,23
2. Väärtpaberid	„ 45.865,86	2. Pantlehe laenude kustutuskapital	„ 698.165,48
3. Pantlehe laenud	„ 10.928.676,—	3. Pantlehed käibel	„ 10.319.781,—
4. Deebitorid	„ 241.875,67	4. Esitamata loositud pantlehed ja tähtajalised kupongid	„ 62.234,24
5. Vallas- ja kinnisvara	„ 211.892,61	5. Tulevad kupongid	„ 309.581,03
6. Kulud	„ 733.123,18	6. Kreditorid	„ 39.632,94
7. Muud aktivad	„ 20.018,65	7. Tulud	„ 758.962,35
		8. Muud passivad	„ 5.418,49
	Kr. 12.485.321,76		Kr. 12.485.321,76

TARTUS,
SUURTURG 12
OMAS MAJAS

A.-S. KAUBA PANK

Üldtelefonid:
1-83 ja 9,
juhatusel tel. 2-09

AKTIVA.

ÄRISEIS 31. DETSEMBRIL 1936. A.

PASSIVA.

Kassa ja hoiuarved	Kr. 558.276,47	Põhikapital	Kr. 300.000,—
Väärtpaberid ja välisraha	„ 83.274,48	Tagavarakapitalid	„ 177.234,02
I.aenud:		Hoiusummad	„ 2.224.727,17
diskonteeritud		Rediskont	„ 595.869,37
vekslid	Kr. 1.909.684,45	Konto-korrent teist. pankades	„ 247.875,99
konto-korrent	„ 706.366,94	Korrespondendid	„ 36.308,03
tähtajalised laenud	„ 9.104,31	Garantii kreditorid	„ 179.214,—
garantii deebitorid	„ 179.214,—	Väljamaksmata tähtajal. hoiusumm. %/0	„ 15.899,96
ametnikkude toetus- ja laenu-kassa	„ 10.288,08	Tulud	„ 207.682,78
	Kr. 2.814.657,78	Tulud 1937. a. eest	„ 29.168,09
Korrespondendid	„ 30.346,22	Muud passivad	„ 8.514,10
Liikumata ja liikuv varandus	„ 373.368,60		
Kulud	„ 157.679,63		
Kulud 1937. a. eest	„ 4.006,03		
Muud aktivad	„ 884,30		
	Kr. 4.022.493,51		Kr. 4.022.493,51

Väärtused depoo: Kr. 3.355.559,78

Inkasso dokumendid: Kr. 57.105,54.

TOIMETAB KÕIKI PANGAOPERATSIOONE.

ANNAB LAENE heade kindlustuste vastu. Laenajailt liikmemaksu ega lisavastutust ei võeta. VÕTAB RAHA HOIULE, makstes ajakohast protsenti. SAA DAB RAHA igasse kodumaa linna ja alevisse. GARANTIID riigihangete, töölepete ja avansside kindlustuseks. TOIMETAB SISSENÕUDMISI veks-lite ja muude dokumentide järele. OSTAB JA MÜÜB välisvaluutat.

Asjaajamine kiire ja korralik.

Kindlustuse A.-S. „Eesti Lloyd“ — Töötab puht Eesti kapitaliga ja Eesti tuntuimate majandusteadlaste juhtimisel. Tartu Peaesindus A.-S. Kauba Pank. JUHATUS.

KASULIK
HUVITAV
ODAV !

Seda on nädalaleht

ÜHISTEGELISED UUDISED

1937. aastal ilmub suurendatud kaustas ja täiendatud sisuga. Leht toob endiselt mitmekülgselt majanduslikku informatsiooni ja ülevaateid, eriti põllumeestele tulusaid praktilisi näpunäiteid. Alati kõige värskemad konjunktuuri, turu- ja hinnateated

ÜHISTEGELISTEL UUDISTEL

on hinnata kaasas suur ja pildirikas erilisa "KODU JA PERENAINE", milles antakse mitmesuguseid juhatusi kodumajanduse, riietuse, tervishoiu jne. aladelt

Leht ilmub reedeti ja saadetakse samal päeval tellijatele kätte

TELLIMISHIND AINULT KR. 1.25
AASTAS. POOLAASTAS 85 SNT.,
3 KUUD 60 S. JA ÜKS KUU 30 S.

Toimetus ja talitus Narva mnt. 27, Tallinnas

Hind 35 senti